

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BANKACILIKTA SERMAYE YETERLİLİĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Ergün YILDIZ

Danışman: Prof. Arman Teksin Tevfik

Istanbul,2019

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BANKACILIKTA SERMAYE YETERLİLİĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Ergün YILDIZ

Danışman: Prof. Arman Teksin Tevfik

Istanbul,2019

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

.....
öğrencisi
“ BANKACILIKTA SERMAYE YETERLİLİĞİ
.....”

adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Tarihi 06.10.2019

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Arnan Tekin Tekin

Arnan Tekin

Danışman: Halil Üniv. U.T. ASD/ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Hasan Lök

Hasan Lök

Abdülrazak Bayrak Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kızılcı

Mehmet Kızılcı

Halil Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi:

.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

Jüri Üyesi:

.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

BANKACILIKTA SERMAYE YETERLİĞİ.docx

ORIJINALLIK RAPORU

%**26**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**21**

İNTERNET
KAYNAKLARI

%**15**

YAYINLAR

%**22**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to Beykent Üniversitesi Öğrenci Ödevi	%3
2	Submitted to Galatasaray University Öğrenci Ödevi	%2
3	dergiler.sgb.gov.tr İnternet Kaynağı	%2
4	dergipark.gov.tr İnternet Kaynağı	%1
5	adudspace.adu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%1
6	www.ekonomikyorumlar.com.tr İnternet Kaynağı	%1
7	Submitted to Istanbul Bilgi University Öğrenci Ödevi	%1
8	iibfdergi.sdu.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
9	Submitted to Balıkesir Üniversitesi Öğrenci Ödevi	%1

ÖZET

Dünya’da yaşanan küreselleşme süreci bir taraftan finansal piyasaların değişmesine neden olurken diğer taraftan da bankacılık sektöründe bazı risklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu risklerin en başında “Sermaye Yeterliliği” riski gelmektedir. Bankacılık sektöründe risklere karşı bulundurulması gerekli olan sermaye, bankacılık gözetim organları tarafından önem verilen konular arasında en üst sırada yer almaktadır.

Globalleşmenin önem kazanması ile birlikte sınır ötesi işlemlerin artmış olması, ortaya çıkan riskler konusunda ortak düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bu nedenle uluslararası ortak kriterlerin belirlenmesi, bankacılıkta verilen taahhütlerin yerine getirilme gücünde artış sağlanması ve rekabet koşullarının ülkeler bazında benzer seviyelere getirilmesi için “BASEL Bankacılık Denetim Komitesi”nce sermaye yeterliliğinin ölçülmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu yapılan bu yeni düzenlemeler neticesinde, konu ile ilgili çalışmalar düzenli olarak revize edilirken, sermaye yeterliliği uluslararası alanla standart hale getirilmiştir.

Dünya çapında BASEL kriterleri ile düzenlenen “Sermaye Yeterliliği Rasyosu Uygulaması”, Türkiye Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından da üzerinde önemle durulan bir uygulamadır. Bu bağlamda yapılan bu çalışmanın ilk bölümünde bankacılık sistemi ele alınmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde banka karlılığı ve sermaye yeterliliği konularına değinilmektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise BASEL Komitesi konusuna yer verilmektedir. Burada Basel Komitesi tarihçesine değinildikten sonra Basel sermaye yeterliliği standartları ele alınmaktadır. Üçüncü bölümün devamında ise Türkiye’de Basel III uygulamasına ve Basel III’ün Dünya ve Türkiye Ekonomisi üzerindeki etkilerine yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sermaye Yeterliliği Rasyosu (SYR), Basel, Risk Analizi, bankacılık,

ÖZET	1
TABLolar LİSTESİ.....	5
GİRİŞ.....	6
BİRİNCİ BÖLÜM	8
BANKACILIK SİSTEMİ.....	8
1.1.BANKACILIK KAVRAMI.....	8
1.2. SERMAYE KAYNAKLARINA GÖRE BANKALAR	9
1.2.1.Özel Sermaye İle Kurulan Bankalar	9
1.2.2. Devlet Sermayesi İle Kurulan Bankalar	10
1.2.3. Karma Sermayeli Bankalar.....	10
1.3. BANKACILIK RİSKLERİ	10
1.3.1. Likidite Riski	11
1.3.2. Faiz Oranı Riski.....	13
1.3.3. Kredi Riski.....	14
1.3.5. Piyasa Riski	18
1.3.6. Ülke Riski	19
1.3.7. Operasyonel Risk.....	19
1.3.8. Sermaye Yeterliliği.....	21
1.4. SERMAYE YETERLİLİĞİNİN KANUN'DAKİ YERİ VE ÖNEMİ	22
İKİNCİ BÖLÜM.....	25
BANKA KARLILIĞI VE SERMAYE YETERLİLİĞİ	25
2.1. BANKA KARLILIĞI KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	25
2.2. BANKA KARLILIĞININ TAHMİN EDİLME METODLARI.....	26
2.2.1. Maliyet ve Etkinlik Yöntemi	27
2.2.2. Oran analizi	27

2.3. BANKA SERMAYE YETERLİLİĞİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE	30
2.3.1. Sermaye Yeterlilik Oranının hesaplanması	31
2.3.1.1. Sermaye	31
2.3.1.2. Kredi Riskleri.....	32
2.4. SERMAYE YETERLİLİĞİ TEORİSİ.....	32
2.4.2. Sermaye Yeterliliğin Portföy Teorisi	33
2.4.3. Mevduat Sigorta Teorisi	34
2.4.4. Harcama Teorisi	35
2.5. SERMAYE YETERLİLİĞİ İLE BANKA KARLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ	36
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	37
BASEL KOMİTESİ.....	37
3.1.BASEL KOMİTESİ TARİHÇESİ	37
3.2.BASEL SERMAYE YETERLİLİĞİ STANDARTLARI.....	40
3.2.1. Basel I ve Getirilen Eleştiriler	40
3.2.2. Basel II' ye Geçiş Süreci	41
3.2.3. Basel I ile Basel II 'nin Kıyaslanması	42
3.2.4. Basel II' ye Getirilen Eleştiriler	44
3.2.5. Basel III İle Getirilen Yeni Kurallar ve Oranlar.....	45
3.2.5.1. Sermaye İle İlgili Değişiklikler.....	46
3.2.5.2. Özkaynak İle İlgili Değişiklikler	47
3.2.5.3. Çekirdek Sermaye Oranı.....	48
3.2.5.4. Likidite Karşılama Oranı	48
3.2.5.5. Sermaye Tamponları	49
3.2.5.6. Döngüsel Sermaye Oranı	50

3.2.5.7. Kaldıraç Oranı İle İlgili Değişiklikler.....	50
3.2.6. Basel III'e Getirilen Eleştiriler	51
3.2.7. Basel IV Düzenlemeleri	52
SONUÇ.....	57
KAYNAKÇALAR LİSTESİ	59

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Basel III Uygulama Takvimi	46
Tablo 2. Likidite Karşılama Oranı	49
Tablo 3. Kaldıraç Oranı	50
Tablo 4. Örnek Sermaye Yeterliliği Tablosu.....	55

GİRİŞ

Dünya genelinde ortaya çıkan küreselleşme hareketi ve teknolojik alanda yaşanan hızlı gelişmeler, uluslararası mali piyasaların temeli olan bankacılık sistemi üzerinde önemli değişikliklerin oluşmasına sebep olmuştur. Bankacılık sistemi, fonksiyonları gereğince finansal açıdan aracılık işlemlerini yürütmektedir. Dolayısıyla finansal ürünlerin artması ve teknolojik alanda yaşanan gelişmeler bir yandan bankacılık sektörünün yapısını değiştirirken öte yandan farklı risklerin oluşmasında da etkili olmuştur. Bu noktada bankaların varlıklarını devam ettirebilmesi ve faaliyetlerini yürütebilmesi için karşı karşıya kaldıkları bu riskleri başarı ile yönetmesi gerekmektedir.

Bankaların karşı karşıya kalabilecekleri olumsuz şartlar ile belirsizliklerden dolayı meydana gelebilecek risklere karşı bir güvence olabilmesi açısından, “banka sermayesi” ve “sermaye yeterliliği” kavramları oldukça önem kazanmıştır. Sermayenin yeterli olması bir yandan risklerin kontrol edilmesini sağlarken bir yandan da zararın karşılanması ve ödeme güçlüğüne düşme oranını düşürmesi gibi önemli bir rol üstlenmektedir.

Bu bağlamda BASEL Komitesi 1980’li yıllardan bugüne kadar bankaların “Sermaye Yeterliliği Rasyosu” nun sağlanması için bir takım çalışmalar sürdürmeye devam etmektedir. Uluslararası alanda yapılan bu çalışmalar BASEL I kapsamında başlamış ve sonrasında BASEL II ve BASEL III düzenlemeleri şeklinde devam etmiştir. Yapılan her bir düzenleme bir önceki düzenlemeye ek bir yenilik getirmiş ve sermaye yeterliliğinin ölçümüne yönelik olmuştur.

BASEL I kapsamında yapılan düzenlemelerin başında sadece kredi riski ele alınırken, sonrasında piyasa risklerinin de hesaplanmasına yönelik uygulamalara yer verilmiştir. BASEL II kapsamında ise, kredi risklerinin daha rasyonel hesaplanması ve operasyonel riskin hesaplama dâhil edilmesi için

çalışmalar yapılmıştır. BASEL III kapsamında yapılan düzenlemelerde ise sermaye yeterliliğinin hesaplanmasın “çekirdek sermaye” kavramına yer verilmiş ve sermaye yeterliliğinde destek niteliğinde olan bazı kavramların ölçümüne yer verilmiştir.

Sermaye yeterliliği hesaplamasının temeli, özkaynaklar ve riskler arasındaki dengeye ve bu dengenin devam ettirilmesine dayanmaktadır. Aynı zamanda güvene dayalı bir kurum olan bankaların sermaye yapılarını güçlendirmek ve sistemin düzgün işlemlerini sağlayarak güven oluşturmak esastır. Türkiye’de de BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu), bankaların risk yönetimini sürdürmekte ve sermaye yeterliliği ile ilgili uluslararası düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktadır.

Netice olarak etkin bir risk yönetimi ve risk ile sermaye arasında bir ilişki kurarak beklenmedik riskler karşısında bulundurulması gereken sermayenin belirlenmesi, bankacılık alanında istikrarın ve güvenin sağlanması açısından oldukça önem taşımaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SİSTEMİ

1.1.BANKACILIK KAVRAMI

Literatüre bakıldığında, banka kavramının ülkelere göre farklı şekillerde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda banka kavramının İtalyanca “banco” şeklinde ifade edilmeye başlandığı ve daha sonra banka olarak değiştiği belirtilmektedir. Banka, İtalyanca tezgâh, masa ve sıra anlamına gelmektedir. Bunun nedeni ise ilk bankerlerin bankacılık faaliyetlerini bir pazar yerinde ve bir banco üzerinde gerçekleştirmelerinden ileri gelmektedir (Parasız, 2007: 17).

Banka, fon ve mevduat olarak topladığı kaynakları ihtiyaç sahibi gerçek ya da tüzel kişilere ya da devlete uzun veya kısa vadeli krediler şeklinde veren finans kuruluşudur (Güney, 2014: 1). Başka bir ifade ile banka, tasarruf sahiplerinin ekonomik fayda sağlaması ve tasarruflarının değer kaybetmemesi için bankacılık sistemine uygun ve hukuki düzenlemeler etrafında faaliyet gösteren ticari kuruluştur (Altay, 2014: 8).

Bankacılık sistemi her geçen gün biraz daha gelişim sağlamakta ve bankalarda yapılan işlemlerin sayısı buna bağlı olarak hızla artmaktadır. Bankalar günümüzde eskisi gibi sadece mevduat ve kredi işlemleri değil bunların dışında daha birçok işlemi de gerçekleştirebilmektedir. Bu işlemler şunlardır (Yıldırım, 2004: 12);

- Banka kartı ve kredi kartı ile sağlanan ödeme kolaylıkları,
- Finansal işlemlerde aracılık sağlaması,

- Menkul kıymet alım-satım işlemleri,
- Ülke ekonomisindeki kredi uygulamaları ve para politikalarını desteklemesi,
- Kıymetli varlıkların kiralık kasa sistemi ile muhafaza edilmesi,
- Hem iç hem de dış ticaret işlemlerinde aracılık sağlamasıdır.

Bankalar sadece para ile ilgili işlemlerde değil ülke ekonomisi bakımından da önemli faaliyetlerde bulunmaktadır. Bir ülkenin finansal yapısı bankalar sayesinde güç kazanmaktadır. Dolayısıyla finans sistemi için hayati bir önem taşıyan bankacılık sektörü, ekonomik alanda gelişme ev büyüme sağlanabilmesi için önemli bir araç olarak kabul edilmektedir (Yıldırım, 2004: 12).

1.2. SERMAYE KAYNAKLARINA GÖRE BANKALAR

Çalışmanın bu bölümünde bankalar sermaye kaynaklarına göre; özel sermaye ile kurulan bankalar, devlet sermayesi ile kurulan bankalar ve karma sermayeli bankalar olmak üzere üç başlık altında ele alınmaktadır (Bakkal ve Aksüt, 2011: 6).

1.2.1.Özel Sermaye İle Kurulan Bankalar

Özel sermayeli bankalar, sermayesinin büyük bir bölümü veya sermayesinin tamamı özel kişi ya da kurumlara ait olan bankaları ifade etmektedir. Özel sermayeli bankaların kuruluş amacı, kar elde etmektir. Dolayısıyla bu tür bankaların sürdürdükleri bütün faaliyetler kar amacı ile yürütülmektedir. Fakat özel sermayeli bankalar kuruluş itibari ile devlet politikası kapsamında hukuki, sosyal ya da siyasal çerçevede desteklenebilmektedir (Aslan, 2004: 7).

Özel sermayeli bankalar, 5411 Sayılı Bankalar Kanunu'na göre; sermayesinin büyük bir bölümü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına ait olan milli bankalar olarak ifade edilmekle birlikte, yerli sermayeli bankalar olarak da belirtilmektedir. Özel sermaye ile kurulan bankaların başında Akbank, Garanti Bankası, Yapı Kredi, Denizbank ve Türkiye Ekonomi Bankası yer almaktadır (Şakar, 2000: 19).

1.2.2. Devlet Sermayesi İle Kurulan Bankalar

Devlet sermayesi ile kurulan bankalar, sermayesinin büyük çoğunluğu kamuya ait olan ve işletme yetkisi de kamunun elinde olan bankaları ifade etmektedir. Devlet tarafından desteklenen bu tür bankalar, bankacılık sistemi içerisinde önemli bir güce sahip olup, özel sermayeli bankaların yaptığı her türlü finansal işlemleri gerçekleştirebilmektedir. Devlet sermayesi ile kurulan bankaların başında; T.C. Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Vakıfbank gelmektedir (Arslan ve Hotamışlı, 2007: 197).

1.2.3. Karma Sermayeli Bankalar

Karma sermayeli bankalar, sermayesi yalnızca özel kesime veya kamuya ait olmayan, sermaye yapısında her ikisi grubun da bulunduğu bankalar olarak ifade edilmektedir. Sermaye oranları olarak ele alındığında, kamu veya özel sektör payı farklılık gösterebilmektedir. Karma sermayeli bankalar, sermayesi kamuya ait olan bir bankanın bir bölümünün daha sonra özel kesime satılması ya da sermayesi özel sektöre ait olan bir bankanın bir bölümünün daha sonra kamuya geçmesi şeklinde ortaya çıkabilmektedir (Kaya, 2012: 73).

1.3. BANKACILIK RİSKLERİ

Bankacılıkta risk, rekabetin artması, payların azalması, kredi portföy niteliği, yasal düzenlemelerden kaynaklı etmenler, faiz oranı, döviz kuru,

küreselleşme ve teknolojik gelişmeler gibi bazı nedenlere bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir (Bolgün ve Akçay, 2005: 194).

Bankacılık sektöründe karşılaşılan riskler farklı şekillerde sınıflandırılmakla birlikte bu çalışmada; kredi riski, piyasa riski, likidite riski, faiz oranı riski, kur riski, sermaye yeterliliği, operasyonel risk ve ülke riski olarak ele alınmaktadır.

Şekil 1. 1. Bankacılık Riskleri

1.3.1. Likidite Riski

Değer kaybı olmadan nakde dönüşebilen menkul kıymetler likidi oluşturmaktadır. Başka bir ifade ile paraya çevrilebilen bütün aktifler likidite olarak ifade edilmektedir. Likit olma durumunda, kaynağın özel ve ya tüzel kişiliğe ait olması bir değişiklik yaratmamaktadır. Likidite riski, bankaların operasyonlarını sürdürmeleri için yeterli nakdinin olmamasından kaynaklanmaktadır. Çünkü bankalar ellerinde yeterli likit olmaması halinde, taahhütlerini uygun maliyetlerle veya zamanında yerine getirememe gibi bazı

tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadır. Dolayısıyla bankalar, ödeme güçleri olsa bile likidite riskinden ötürü nakit sıkıntısı yaşamaktadır (Şimşek, 2007: 33).

Başka bir tanıma göre likidite riski, bankaların ya da diğer kuruluşların muhasebelerinde ortaya çıkan dengesizliklerden ötürü ödemelerini vaktinde yapamamaları anlamına gelmektedir (Günceler, 2016: 20).

Bankaların nakit giriş-çıkışlarında belirlenen zamanlamaya uymamasından ötürü ödemelerini zamanında yapamama riski, likidite riskini ortaya çıkarmaktadır. Mevduatların düzenli olarak yükselmesi ve ödemelerin zamanında yapılması durumunda likidite riski azalmakta, aksi durumda ise likidite riski artmaktadır. Bankalar likidite riskini azaltabilmek için, menkul kıymet ihraç etmekte veya fon almaktadır. Bankalar likidite sorunu yaşadıklarında, ödemelerinde aksaklıklar meydana gelmekte ve sermaye kayıpları yaşadıkları için iflas ile karşı karşıya kalabilmektedir (Gürman, 1997: 239).

Likidite yönetimi, likit aktiflerinin eksiye düşmesinden dolayı ortaya çıkan risklerin en az zarar ile ortadan kaldırılması ve para giriş çıkışlarının kontrol altına alınması anlamına gelmektedir. Likiditenin istenilen seviyede olmaması ve gerektiğinde likidite sağlanamaması, finansal işlemlerin ve banka faaliyetlerinin aksamasına neden olmaktadır. Bu nedenle bankalar, topladıkları mevduatları hem gelir sağlayacak hem de ödemeleri düzenli olarak gerçekleştirebilecek şekilde yönetebilmelidir (Seval, 1990: 38).

Bankalar ve bankaların bünyesinde olan bütün kuruluşların, likidite riski ile karşı karşıya kalmamak için öncelikli olarak likidite riskinin en az seviyede tutulmasını sağlamaları gerekmektedir. Bundan dolayıdır ki bankalar, hem hedge fona sahip olmak hem de yeterli yatırım gücü olan müşterileri bünyesine dâhil etmek durumundadırlar (Seval, 1990: 38).

Likidite riski yönetimindeki en önemli konu, getiri ve likidite arasında ortaya çıkan zıt yönlü ilişkilerdir. Yani yüksek likiditeye sahip bir enstrüman eğer vadesi

kısa ise düşük getiriye sahip olmaktadır, getirisi yüksek olan bir enstrümanın ise likiditesi düşük olmaktadır. Bankalarda likiditenin oluşabilmesi için gerekli olan koşullar şunlardır (Akdemir, 2017: 10);

- Bankaların düzenli bir gelire sahip olması gerekmektedir,
- Bankalarda borç alma araçlarının olması gerekmektedir ve
- Varlıklarının arasında gerekli oldu takdirde nakde çevrilebilecek değerlerinin olması gerekmektedir.

Bankaların likidite riskini azaltabilmesi için yatırımı yaygın hale getirmesi; yani çok sayıda müşteriden düşük tutarlarda mevduat alması gerekmektedir. Aksi durumda; yani az sayılı ve yüksek tutarlara dayalı bir likidite akışı, likidite riskinin yükselmesine neden olabilmektedir. Bankalar hesaplar arasında transfer işlemler yaptıkları için düzenli olarak likidite riskini yönetmek durumundadırlar. Burada, likidite riskinin iyi yönetilmesi ve Basel Komitesi tarafından belirlenen ilkelerin dikkate alınması önem arz etmektedir (BDDK,2001: 15).

1.3.2. Faiz Oranı Riski

Faiz riski, faiz hadlerindeki değişime bağlı olarak meydana gelen ters yönlü hareketlerin herhangi bir bankanın parasal yapısı üzerinde oluşturduğu etki şeklinde adlandırılmaktadır. Faiz riski, faiz hadlerindeki dalgalanmalardan dolayı bankanın uğrayabileceği zarar olasılıklarını anlatmaktadır. Faiz riski, faiz hadlerinde meydana gelen değişimlere bağlı olarak, finansal araçların değerlerinde gerçekleşen dalgalanmalar sebebiyle kuruluşların nakit hareketleri, bilançolarının aktif (mevcutları, alacakları) ve pasifleri (sermayesi, borçları) üzerinde ortaya çıkan olumsuz etkilerdir. (Tanyıldız, 2007: 46).

Faiz riski, çoğunlukla iki biçimde ortaya çıkmaktadır. Birincisi, bankanın yükümlülüklerine nazaran daha uzun vadeli varlıkları elinde bulundurmasından dolayı karşı karşıya kaldığı yeniden finansman riskidir. İkincisi ise bankanın

yükümlülüklerine nazaran daha kısa vadeli varlıkları elinde bulundurmasından dolayı ortaya çıkan yeniden yatırma riskidir. Eğer tekrardan yatırılan fonların getirisi, eski fonların maliyetinin altında kalıyor ise bu durumda risk söz konusudur (Şanlıoğlu, 2005: 11).

1.3.3. Kredi Riski

Kredi, bankaların en temel fonksiyonudur. Genel manada gerçek ya da tüzel kişilere sözleşme kapsamında borç verilmesi anlamına gelen kredi, banka tarafından verilen nakdi krediler, teminat mektupları, gayri nakdi krediler, sermaye piyasası araçları, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler ve ortaklık payları gibi çok daha geniş bir içeriğe sahiptir (Babuşçu, 2010: 30).

Kredi riski ise, bankaların anaparalarında yatırım ya da kredilerden kaynaklanan kayıpların olmasını; verdiği kredilerin geri ödemelerinde aksaklıklar yaşanmasını ifade etmektedir. Kredi riski, 1980'li yıllarda Uluslararası Krizin ortaya çıkması ile birlikte gündeme gelen bir haline gelmiştir (Selçuk & Tunay, 2014).

Kredi riski, bankaların kullandığı kredilerin geri ödenmeme ihtimalini ifade etmektedir. Bankalar batık durumdaki krediler için bir karşılık ayırmakta ve bu karşılıkları net faiz gelirinden düşmektedirler. Bu durum ise bankaların kar oranlarını düşürmektedir. Şirketler kredi gereksinimlerini gidermek amacıyla bankalardan kredi isteğinde bulunmaktadır. Bankalardan temin ettikleri bu kredileri de vadesinde ve kararlaştırılmış faiz oranı ile birlikte geri ödemek zorundadırlar. Türkiye'de enflasyonun yüksek olmasından dolayı faiz oranları da yüksek olmaktadır. Bu durum borçlanma maliyetlerini de yükseltmektedir. Finansman maliyetleri yükselen şirketler iktisadi olarak geliştiği sürece herhangi bir problemle karşı karşıya kalmamaktadırlar. Fakat, ülke ekonomisi resesyon (durgunluk) yaşamaya başladığında, şirketlerin giderlerini karşılayan faaliyet

karları giderek azalmakta ve uzun dönemde de iflaslar yaşanmaktadır. Bu durum, bankaların geri ödenmeyen kredilerinin çoğalmasına neden olmaktadır. Böylelikle, bankaların gelirlerinde düzensizlikler meydana gelmekte bu da zararlara neden olmaktadır. Ferdi krediler içinde aynı etki söz konusudur. Yüksek enflasyondan dolayı geliri düşen bireylerin aldığı kredileri ödeyememe tehlikesi meydana gelmekte ve bankaların batık kredi miktarları daha da yükselmektedir (Okay, 2002: 104-105).

Kredi riski, borçlu kişinin kötü performansından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle kredi riski yalnızca düşürülebilir ancak tümüyle yok edilemez. Zira kredi riskinin belli bir bölümü sistematik risk şeklinde kendini göstermektedir. Kredi riskleri, sadece karşı tarafın yasal zorunluluklarını ifa edememesinden dolayı değil bizzat bankanın kendisinden de kaynaklanabilmektedir. Bankaların kredi verirken detaylı bir kadar istihbarat faaliyetinde bulunmaması hem kredi kalitesini düşürmekte hem de kredi riskini arttırmaktadır (Santomero, 1997: 9).

BDDK tarafından 1 Kasım 2006 tarihinde yayınlanmış olan 26333 sayılı Resmi Gazetede; *“Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik”* te kredi riski; *“kredi müşterisinin yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden dolayı bankanın maruz kalabileceği zarar olasılığını” ifade etmektedir*”(BDDK, madde 3).

Kredi riski; doğrudan kredi riski ve piyasa riskinden kaynaklanan kredi riski olarak iki şekilde değerlendirilmektedir. Doğrudan kredi riski; kredi alan tarafın, belirlenen süre içinde anapara ya da faiz ödemesini yapamamasından dolayı banka açısından meydana gelen kayıplar olarak tanımlanmaktadır. Burada risk konusu olan tutar anapara ya da faiz tutarıdır. Piyasa riskinden kaynaklanan kredi riski ise; vadesi gelmeyen bir işlemde sözleşmenin gerçekleştirilmeden ödeme güclüğü çekilmesini ifade etmektedir. Burada adı geçen işlem için kendi

finansal sorumluluklarını yerine getirmeye çalışan kurum, bu işlem için yeni bir fiyatlandırma yapmak zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla bu durumda, yeni piyasa fiyatları ile sözleşmenin ilk fiyatı arasında bir uyumsuzluk olması halinde bir kayıp söz konusu olmaktadır. Burada risk konusu olan tutar ise sözleşmede ilk belirlenen fiyat ile piyasa fiyatları arasında oluşan negatif değerdir (Aksel, 2001: 10).

Bankalar, kredi riskine karşı önlem olarak, ürün ve müşteriye de baz alarak verdikleri krediye karşılık farklı şekillerde teminat almaktadır. Dolayısıyla bankalar bu şekilde, verdikleri kredinin faizi ya da anaparası ödenmediğinde, aldıkları bu teminatlar ile zararlarının bir bölümünü ya da tamamını karşılamış olmaktadır. Burada teminatların karşılayamadığı tutar, bankanın gerçek kaybı olmaktadır (Eratay, 2003: 7).

Risk yönetimi modelleri konusunda günümüzde birçok çalışma yapılmaktadır. Kredi riskinin belirlenmesinde ve ölçülmesinde yaşanan zorluklar, özellikle kredi alan kişilerin hangi oranda yükümlülüklerini yerine getiremeyecekleri konusunda yeterli istatistiklerin olmamasından ya da bu veriler elde edilmiş olsa bile portföy değerlendirmelerinin yapılamamasından ileri gelmektedir. Bu nedenle, bu konuda geliştirilmiş modellerin birçoğunda, öznel yargılara dayalı varsayımlar üzerinde durulmaktadır. Kredi risk yönetimindeki amaç, bankanın olası risklere karşı önlem alarak, risk ayarlı getirisini en üst seviyeye çıkartmaktır. Bankalar, portföylerinde bulunan bütün kredi risklerini yönetmek mecburiyetinde oldukları gibi, diğer risklerle olan ilişkilerini de irdelemek durumundadırlar. Bankaların uzun vadede başarı elde edebilmesi için kredi risklerini iyi yönetebilecek bir yapıya kavuşmaları gerekmektedir (TBB, 2006: 13).

1.3.4. Kur Riski

Döviz kuru riski, yabancı para cinsi karşısında herhangi bir ülkenin milli para biriminin değer elde etmesi veya değer yitirmesinden dolayı ortaya çıkacak bir risktir. Kur riskinin denetlenmesine yönelik ihtiyaç, 1973 senesinde Bretton Woods sisteminin işlemez hale gelmesinin ardından ülkelerin değişik para birimleri kullanmaya başlaması, kullanılan bu farklı para birimlerinin birbirleri arasında değer farklılığı bulunması ve şirketlerin işlemlerini bu farklı para birimleri vasıtasıyla gerçekleştirmesinden ötürü döviz kuru tehlikesinin meydana gelmesinden kaynaklanmaktadır. Dünya ticaretinin genelinde sadece tek bir para biriminin kullanılması hipotezinde döviz piyasalarına da ihtiyaç duyulmayacağından döviz kuru riski de oluşmayacaktır. Bundan dolayı döviz kurundaki dalgalanmalardan etkilenme seviyesi, şirketin yabancı döviz cinsinden yaptığı işlemler kadar, ülke ekonomisinin sergilediği performans ve yürütülen para politikalarıyla da yakından ilgilidir (Seyidoğlu, 2003).

Çoğunlukla şirketler üç çeşit döviz kuru riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunlar; İşlem Etkisi, Muhasebe Etkisi ve Ekonomik Etki şeklinde sıralanmaktadır. İşlem etkisi, döviz kurlarında meydana gelen umulmadık dalgalanmaların, şirketlerin varlık ve yasal zorunlulukları üzerinde ortaya çıkardığı etki şeklinde tanımlanmaktadır. Bu etki; yabancı para cinsi üzerinden gerçekleştirilen vadeli alım-satım, yabancı para cinsinden yapılan borçlanma ve borç verme durumlarında oluşmaktadır. Muhasebe etkisi, döviz kurlarındaki umulmadık dalgalanmaların, şirketin mali tablolarında meydana getirdiği bir etkidir. Bu etki yabancı para birimi ile anlatılan aktif veya pasif kalemlerin ana ülke parasına çevrilmesi esnasında oluşmaktadır. Bilhassa, şirketlerin ülke dışında çalışmalarını yürüten yan kuruluşlarına ilişkin bilançolarının konsolidasyonu esnasında bu etki ortaya çıkmaktadır. Ekonomik etki, döviz kurları üzerinde ortaya çıkan beklenmedik iniş çıkışların şirketin ilerideki nakit hareketlerini etkileyerek, şirketinin bugünkü değeri üzerinde oluşan etkilerini göstermektedir. Şirketler döviz kurlarında meydana gelen bu değişimler neticesinde; cirolarında artış ya da azalışlarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Tuna, 2013).

Kur riski yalnızca bankalara mahsus bir risk olmayıp neredeyse bütün iktisadi birimlerin karşılaşılabilecekleri bir risk türüdür. Bankalar bu çeşit döviz risklerine maruz kalmamak maksadıyla döviz varlıkları ve yükümlülüklerini dengelemektedirler. Dengelemenin yalnızca tutar açısından değil, ayrıca vade bakımından da uygulanması mecburidir. Öteki risklerde olduğu gibi bankalar, kur riskine karşıda Future, Forward, Opsiyon ve Swap sözleşmeleri gibi türev araçlarından yararlanmaktadır.

1.3.5. Piyasa Riski

Piyasa riski, sermaye kayıpları nedeni ile ortaya çıkan zararlara sebep olan finans piyasalarındaki faiz ve döviz kuru değişimleri olarak ifade edilmektedir. Başka bir ifade ile piyasa riski, piyasa faiz oranlarında, hisse senetleri fiyatlarında ya da döviz kurlarında meydana gelen değişimin, bankaların sahip olduğu döviz, altın gibi kıymetli madenler ve yatırım fonları, bono, tahvil gibi varlıklarında değer kaybı ve zarar oluşturması anlamına gelmektedir (Teker, 2006: 44).

Bankacılık sektöründe sürdürülen faaliyetler kapsamında bütün bankalar belli maliyetlerle ellerinde satılabilir özelliğine sahip olan bu kıymetleri bulundurmaktadır. Dolayısıyla piyasada meydana gelen her değişim söz konusu kıymetlerin de fiyatını değiştirmektedir. Fiyatlardaki değişim olumsuz yönde olursa bu bankanın zarar etmesine neden olmaktadır. Özellikle bankaların elinde olan uzun vadeli kâğıtlar, değişen piyasa fiyatlarından daha fazla etkilenmekte, bu nedenle de daha riskli kabul edilmektedirler. Bankaların piyasadan kaynaklanan risklerden hiç etkilenmemesi mümkün olmamakla birlikte, iyi bir risk yönetimi sayesinde en aza indirilmesi imkânsız değildir (Şimşek, 2007: 11-12).

Piyasa riski, bankaların satmayıp daha çok değerlendirileceği bir zaman için beklentikleri varlıkların piyasada yaşanan değişim ve piyasa fiyatlarında meydana gelen dalgalanmalar nedeniyle bankanın zarara maruz kalması şeklinde tanımlanmaktadır (Goyal, 2010: 102-109). Piyasa riski bankaların karşı karşıya

kaldığı öteki risklere nazaran daha ciddi bir risktir. Piyasalarda tek olarak ele alınan ve bankalar için epey önem teşkil eden risklerin pek çoğu (döviz, faiz, likidite ve kredi riski gibi) piyasa riski içerisinde yer almaktadır.

Piyasa riski, bankaların veya finans sektöründe faaliyet yürüten öteki kuruluşların alım-satım hesaplarında bulunan; hisse senetlerine, öteki menkul kıymetlere ve kullanılan araçlar için yapılan türev sözleşmelerinden kaynaklanan risklerdir (Aslay, 2006: 79). Piyasa riski, bankaların bilanço içi ve bilanço dışı hesaplarda almış oldukları pozisyonlar, finansal piyasalarda yaşanan değişimlerden dolayı ortaya çıkan faiz oranı riski, hisse senedi pozisyon riski ve kur riski gibi riskler sebebiyle zarara uğrama olasılığını ifade etmektedir (Özerkek, 2006: 6).

1.3.6. Ülke Riski

Ülke riski, yabancı kaynak tedarikçilerinin sağladığı krediler veya satın aldıkları menkul kıymetler sebebiyle hak kazandıkları geri ödemelerinin herhangi bir ülkenin hükümeti vasıtasıyla el koyulması riskini anlatmaktadır. Ülke risklerine karşı bankaların yapabilecekleri fazla bir şey yoktur. Bankalar böyle durumlarda ya borçların ödenme süresi ya da faiz oranları üzerinde düzeltmeler uygulayarak mevzubahis ülkeyle uzlaşacak ya da uluslararası mahkemelerde hakkını arayacaktır (Ertürk, 2010: 68).

1.3.7. Operasyonel Risk

Operasyonel risk, bir organizasyonda yaşanan süreçlerin veya fonksiyonların beklenenin dışına çıkılması riskini ifade etmektedir (Shah, 2003, 51). Operasyonel risk, birçok finansal kuruluşun dolaylı bir biçimde iflaslarına neden olduğundan, karşı karşıya kalılabilecek risklerin içinde en tehlikelisi olarak addedilmektedir (Koç, 2012: 122). Operasyonel risk (faaliyet riski), genellikle kurum içi denetlemelerdeki gecikmelerden ve banka idaresinin hatalı davranışlarından dolayı ortaya çıkmaktadır. Operasyonel risklerin en ciddi si ve

zarar vericisi bilgi teknolojisi sistemlerinin işlemez hale gelmesidir . Bilgi sisteminin işlemez hale gelmesine bağlı olarak bankalarda çok büyük miktarlarda kayıpların yaşanacağı kaçınılmazdır (Embrechts, 2004: 2-36). Operasyonel risklere misal olarak büyük yıkıcı tabii afetler, işlemler üzerinde yapılan yanlışlıklar ve bankaların teknolojik altyapısında oluşan sorunlar verilebilir (Shah, 2003: 51). Operasyonel riskler, pazarların küreselleşmesi ve pazarlara giriş-çıkış sınırlamalarının kaldırılmasıyla birlikte daha büyük bir önem kazanmıştır (Gregory, 2003: 8).

Operasyonel risk, Basel Yönlendirici Dökümanı'nda verimsiz ya da iyi sonuçlanmayan iç süreçlerden, bireylerden ve sistemlerden ya da dış etkenlerden dolayı oluşacak risk kayıpları şeklinde tanımlanmaktadır (Valle ve Giudici, 2008: 3108).

Operasyonel risk, öteki risklerden farklı olarak, daha oluşmadan engellenmeye çalışılan bir risktir. Risk, tanımı gereği sadece umulan durumdan olumsuz sapmaları değil aynı zamanda olumlu sapmaları da kapsamaktadır. Yani yitirmekle birlikte kazanmakta mevzu bahisdir. Operasyonel risk ise yalnızca olumsuz sapmalara yol açmaktadır. Bu sebeple operasyonel riskler, gelir meydana getirmemektedir (Özdemir, 2005: 33).

Operasyonel riskleri etkileyen faktörler dört ana başlıkta incelenmektedir. Operasyonel riskleri etkileyen etkenlerin birincisi küreselleşmedir. Milletlerarası finansal pazarların küreselleşmesi, finansal hizmet sağlayan şirketlerin karmaşıklığını daha çok artırmış, bu da operasyonel risklerle karşılaşma ihtimalini ve yaşanan olayları yükseltmiştir (Cummins ve Embrechts: 2006: 2599).

Operasyonel riskleri etkileyen faktörlerden ikincisi kültürdür. Kuruluşların meydana getirdikleri içsel denetimler kimi bölgeler için iyi sonuç vermekte, kimi bölgeler için ise iyi sonuç vermemektedir. Küreselleşmenin artması sebebiyle

değişik kültürlerdeki örgütlere aynı kurallar tatbik edilmeye başlandığında operasyonel risklerle karşı karşıya kalınmaktadır (Çelenk ve Ökdemir, 2010: 81).

Operasyonel riskleri etkileyen bir diğer faktör finansal ürünlerdir. Farklı finansal ürünlerin pazarlarda işlem görmeye başlamasıyla beraber finansal kuruluşlar piyasa aracılığıyla statüsüyle pazarda yer almaya başlamışlardır. Finansal kuruluşlar türev ürünlerinden, piyasa ve kredi risklerinden kaçınmak amacıyla faydalanmaya başlamışlardır. Bu tip ürünler zamanla spekülasyon amaçlı kullanılmış ve bu durum ise bankaları farklı risk çeşitleri ile karşı karşıya getirmiştir. Ayrıca var olan sistemin yeni ürünlere kolay tatbik edilememesinden dolayı sistem geri kalmakta ve bu yaşanan aksaklıklarda bankalarda operasyonel riske sebebiyet vermektedir (Teker, 2006: 8-12).

Operasyonel riskleri etkileyen faktörlerin sonuncusu teknolojidir. E-bankacılık ve e-ticaret hizmetlerinin yaygınlaşması, dolandırıcılık gibi klasik risklere uğramayı artırdığı gibi örgütleri farklı ve daha önce hiç bilinmeyen risklerle de karşı karşıya bırakmıştır. Bankalar, müşterilerini çoğaltmak ve operasyonel giderlerini azaltmak amacıyla internet bankacılığı hizmetini kullanmaya başlamışlardır. Bir taraftan operasyonel giderler azaltılmak istenirken bir taraftan da operasyonel zararların oluşma ihtimali yükselmiştir. Bankaların bu çeşit zayıflıklara karşı korunabilmeleri amacıyla sistemlerini periyodik olarak denetlemeleri ve sistem zayıflıklarını ortadan kaldıracak tedbirleri alması gerekmektedir (Cummins and Embrechts, 2006: 2599-2600).

1.3.8. Sermaye Yeterliliği

Sermaye yeterliliği, finansal kuruluşların karşılaştıkları riskler karşısında, parasal sorumluluklarını karşılayacak seviyede ve anında kullanılabilecek parayı elinde bulundurması şeklinde tanımlanmaktadır. Bankalarda uygulanan sermaye yeterliliği müessesinin esas amacı, bankaların güçlü bir mali yapı ile beraber çalışmalarına devam ettirilmesinin sağlanması ve tasarruf sahiplerinin kayıp

yaşamasının önlenmesidir. Bu sebeple mali kurumlar arasında bilhassa bankalar için sermaye yeterliği koşullarının yerine getirilmesi, karşı karşıya kalınacak risklere karşı bir güvence teşkil etmektedir (Kaya, 2007: 5).

Bankaların aşağıdaki sebeplerden dolayı minimum seviyede kanuni öz kaynak bulundurmaları zorunludur (Reis, 2016: 102).

- Sermaye yeterliliğinin en önemli işlevi, üstlenilen risklerden oluşabilecek olası kayıpların karşılanmasıdır.
- Sermaye, borçları geri ödeyebilme ve nakit yeterliliği bakımından da büyük bir öneme sahiptir. Bankaların güvenilirliği sermaye gücü ile doğru orantılı olduğundan sermayesi kuvvetli olan bankalar, derecelendirme kuruluşlarından yüksek puan alabilmekte dolayısıyla küresel pazarlardan daha ucuza kredi temin edebilmektedirler.
- Yalnızca bir banka için değil, ülkedeki bütün bankaların aynı şekilde yeterli sermaye ile iş yapmasının sağlanması, sistematik riski düşürmektedir.

Basel Komitesi'nin tayin etmiş olduğu sermaye yeterliliği oranının amacı, sermaye yeterliliği düzenlemelerinin bir standart haline getirilmesi ve bankalar arasında yaşanacak rekabet eşitsizliklerinin giderilmesidir. Standarda göre, milletlerarası seviyede işlem gerçekleştiren bankaların, asgari % 8 kanuni sermaye yeterlilik oranı (SYO) ile faaliyetlerini sürdürmesi gerekmektedir (Kaya, 2007: 30-31). Belirlenen bu oran, bankaların çalışmalarından dolayı oluşan kredi, piyasa ve operasyonel risklerin sebep olabileceği zararların, ne kadarlık bölümünün bankanın öz kaynakları aracılığıyla telafi edileceğini göstermekte ve bu sebeple bilhassa kaynak bulmanın güçleştiği, kriz ve bunalım zamanlarında ayrı bir önem oluşturmaktadır (Selimler, 2015: 164).

1.4. SERMAYE YETERLİLİĞİNİN KANUN'DAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Bankalar, sermaye birikimine yardımcı olmaları, ekonomide etkin bir kaynak kullanımını sağlamaları, kamunun gereksinim duyduğu kaynakların elde edilmesinde göz ardı edilemeyen kurumlar olmaları, çalışmalarını likidite, güven ve verimlilik prensipleri doğrultusunda devam ettirme yükümlülüğünde olmaları ve bir bankanın ödeme zorluğu yaşamasının yalnızca söz konusu bankanın sermayedarları ve tasarruf sahiplerini zarara uğratması ile kalmayıp, ülke ve hatta dünya genelinde bir banka krizine ve dolayısıyla ekonomide düzensizliğe sebep olması, bu kurumların büyük bir özenle kontrol edilmelerini gerekli kılmıştır (Delikanlı, 1998: 8).

Kontrol ve gözetimde, öncelikli olarak koruyucu ve ülke ekonomisinde düzeni temin edecek amaçlar dikkate alınmaktadır. Zira bankaların batması hem iktisadi hem de tasarruf sahipleri bakımından istenmeyen sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bir banka battığında banka tarafından üstlenilmeyen iki maliyet oluşmaktadır. Bu maliyetin birincisi, mevduat sigortası dahilinde tasarruf sahiplerine ödenen para miktarı, ikinci ise bankacılık sistemin tamamına duyulan güvenin sarsılmasıdır. Dolayısıyla bir bankanın batmasının sosyal maliyeti bireysel maliyetinden çok daha fazladır. Bankacılık sisteminin ülke ekonomisi üzerindeki hayati fonksiyonları ve neden olabileceği yıkıcı etkilerinin dar bir alanda kalmayarak bütün ekonomiyi etkilemesi gibi sebepler, tüm ülkelerde bankacılık çalışmalarının devlet tarafından sıkı bir şekilde kontrol altında tutulmasına sebep olmuştur. Yapılan düzenlemeler, bankacılığın yapısında yer alan iktisadi şartlar, yürütülen iktisadi politikalar, tatbik edilen iktisadi sisteme göre değişiklik gösterse de amaç; ülke ekonomisinin ve tasarruf sahiplerinin menfaatlerini gözetmektir (Özdemir, 1998: 60).

Bankaların batmasının yalnızca ekonomik değil toplumsal bir tarafı da mevcuttur. Bu sebeple banka çalışmalarını düzenleyen kurumlar, bankacılık sektöründe tasarruf sahiplerinin bankaya karşı duyduğu itimat duygusunun bankalara sağladığı üstünlükleri iyi analiz etmişler ve bundan dolayı da banka sermaye yeterliliği ile yakından ilgilenmişlerdir. Sermaye yeterliliği hususunda

gerçekleştirilen bazı düzenleyici standartlar, düzenli işleyecek bir bankacılık sisteminin oluşturulması, tasarruf sahipleri ve öteki borç sağlayıcıların olumsuz dış etkilerden uzak tutulması ve gelirlerinin güvence altına alınmasının bir gereği olarak ortaya çıkmıştır (Bingöl, 2018: 463-464).

Bankaların tahmin edilen zararlardan korunmaları; risk teşkil edebilecek çalışmalardan kaçınmak, mümkün mertebe riske karşı direnmek, sağlanan toplam gelirden riski karşılayacak bir karşılık ayırmak veya riske karşı sigorta yaptırmak şeklinde mümkün olmaktadır. Tahmin edilemeyen zararların karşılanması ve bankanın ödeme zorluğu yaşamasının engellenmesi ya da bankanın batması durumunda en başta tasarruf sahipleri olmak üzere alacaklıların maruz kalacakları zararın minimum seviyede tutulması, genellikle banka sermayesinin yeterli olup olmadığına bağlı bulunmaktadır (Çelebican, 1984: 16)

Sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesi iki aşamada yapılmaktadır. Birinci aşama, herhangi bir bankanın var olan bütün değer ve borçlarının gerçek veya iktisadi değerlerinin saptanmasıdır. İkinci aşama ise, birbiriyle bağlantısı bulunan bütün risklerin tanımlanması ve değerlendirilmesidir. Bu riskler; kredi riski, likidite riski, ülke riski, faiz oranı riski, kaldıraç faktörü, para ve olası risklerden (taahhütlerden kaynaklanan) meydana gelmektedir (Gardener, 1988: 5).

İKİNCİ BÖLÜM

BANKA KARLILIĞI VE SERMAYE YETERLİLİĞİ

2.1. BANKA KARLILIĞI KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kârlılık, tüm iktisadi kuruluşların önceliği, en temel gayesi ve mevcut olma şartıdır. Bankaların sergilediği kârlılık performansı, onların kurumsal ve idari anlamdaki başarılarını yansıtmaktadır. Tüketici, şirketler ve devlet şeklinde ifade edilen ekonomik karar birimleri ile sürekli etkileşimde bulunan bankacılık alanında ortaya çıkacak muhtemel bir sorun bütün ülkeyi ekonomik anlamda olumsuz etkileyecektir. Bu sebeple, bankacılık alanında kârlılık ve onun belirleyicilerinin iyi bir şekilde bilinmesi büyük bir önem teşkil etmektedir. Bankalar, birbiriyle bağlantılı iki fonksiyonu yerine getirmektedirler. Bunlardan ilki, tasarruflarını emniyetli bir biçimde muhafaza etmek ve bundan bir gelir sağlamak arzusunda olan tasarruf sahiplerinin mevduatlarını kabul etmektir. Bir diğeri ise, bankadan aldıkları borcu belirlenmiş vadelerde geri verebilecek parasal güce sahip olduklarını ispatlayanlara borç para sunmaktır. Tasarruf sahipleri ve borç talebinde bulunacaklar, yalnızca şahıslar değil şirketler de olabilmektedir. Bununla beraber bir kişi, nasıl hem üretici hem tüketici vasfı taşıyabiliyorsa, aynı anda hem tasarruf sahibi hem de borçlu olabilmektedir. Bankalar, borçlulara, tasarruf sahiplerine oranla daha yüksek bir faiz oranı tatbik edecektir. Arada oluşan bu fark, bankanın sunduğu mali hizmetlerin bir karşılığıdır (Watts, 1992: 50).

Bankaların en önemli önceliği, öteki kuruluşlar gibi çalışma gelirlerinin yükseltilmesi ve çalışma giderlerinin düşürülmesi şeklinde gerçekleşen bir kâr maksimizasyonunun sağlanmasıdır. İster normal bir yatırım isterse herhangi bir bankacılık işlemi olsun, esas olan gerçekleştirilen faaliyetin neticesinde ne kadar kazanç sağlandığıdır (Tunay, 2010: 4-5).

Bankaların sahip olduğu aracılık özelliği, tasarruf sahiplerinden sağladıkları kaynakları, kaynak ihtiyacı olan tüketici ve yatırımcılara eriştirmesinden ileri gelmektedir. Bankalar, gerçekleştirdikleri bu işlemler neticesinde kendilerine faiz ve komisyon geliri sağlamaktadırlar. Bankacılık sektörü, bilhassa kaynak kullandırma ve gelir kaynakları bakımından reel kesimle yani şirketlerle devamlı bir etkileşim içinde olmak durumundadır. Bu etkileşimin oluşmasındaki en büyük neden ise kredi mekanizmasıdır. Bankaların problemsiz bir biçimde kredi işlerini gerçekleştirmesi, gerek kendi varlıkları gerek ülke ekonomisinin gelişimi açısından ciddi bir önem teşkil etmektedir. Kredi çalışmalarının etkinliği kavramı ile bankaların kredi kullandırırken maliyetlerini asgari seviyeye düşürme kabiliyetleri ve ekonomide oluşturulan tasarrufların uygun kesimlere yönlendirilmesi anlatılmaktadır (Bernanke, 1992: 50-51).

Bankalar, iktisadi faaliyet seviyesini etkilemek amacıyla yürütülen para politikalarının reel kesime aktarılması bakımından büyük bir önem oluşturmaktadır. Ayrıca, bir işletme olan bankalar, çoğunlukla ortaklarının çıkarına hizmet etmekte ve bu sebeple de karlarını sürekli arttırmak istemektedirler (O'hara, 1983: 127).

2.2. BANKA KARLILIĞININ TAHMİN EDİLME METODLARI

Banka kârlılığının ölçülmesinde kullanılan yöntemler parametrik ve parametrik olmayan yöntemler olarak ayrılmaktadır. Çalışmada parametrik bir yöntem olan “Maliyet ve Etkinlik Yöntemi” ile parametrik olmayan bir yöntem olan “Oran Analizi Yöntemi” ele alınmaktadır.

2.2.1. Maliyet ve Etkinlik Yöntemi

Maliyet ve etkinlik yöntemi, banka karlılığının ölçülmesinde kullanılan kuramsal bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre banka karlılığın ölçülmesine bankalar ve makroekonomik göstergeler girdi ve çıktı olarak kullanılmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler, Maudos ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen çalışmalardan esinlenmiş ve bankanın performansına etki eden faktörleri tespit edebilmek için dinamik panel özelliklerinden yararlanmıştır. Ayrıca banka performansının ölçümünde girdi-çıkıtı ve makroekonomik göstergeler dışında sektöre bağlı bazı faktörler de kullanılmıştır (Maudos vd., 2002: 33).

Maliyet etkinlik sınırı, bir bankanın maliyet verimliliğini ölçülmesinde kullanılan ve üretim fonksiyonu ile ilintili teknik bir etkinlik ifadesidir. Maliyet etkinliği, maliyet fonksiyonları tarafından türetilmekte ve Cobb-Douglas fonksiyonunun farklı bir şeklini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda maliyet etkinliği, benzer koşullarda üretilen çıktılarının banka maliyetleri ile hangi oranda örtüştüğünü göstermektedir. Dolayısıyla maliyet etkinliği, bazı bankaların konumunu maliyet sınırları ile belirlemektedir (Adalessossi, 2017: 58).

2.2.2. Oran analizi

Bir firmanın bilançosunda zengin finansal bilgiler bulunsa da, sadece bu bilgiler ışığında mali performansı ile ilgili olarak sağlıklı kararlar almak güçtür (Gapenski, 2005:531). Bilanço ve gelir tablosunda yer alan bilgilerin birbirleriyle bağlantı kurularak incelenmesi daha doğru ve daha sağlıklı kararları beraberinde getirecektir. Buna imkân sağlayan oran analizi kuruluşların mali performansının değerlendirilmesinde en fazla tercih edilen ve en fazla tanınan metottur (Sarıalsan ve Erol, 2008:188). Oran analizi, birbiriyle bağlantılı kalemlerin karşılaştırılarak manalı ilişkiler bulunması esasına dayanan bir analiz metodudur (Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013: 90).

Oran analizi; kârlılık, yönetim varlıklarındaki randıman ve firmanın gereğinden fazla borcu bulunup bulunmadığı gibi firmanın mali özellikleri hususunda önemli bilgiler edinilmesini sağlamaktadır. Oran analizi uygulanırken firmanın oranları önceki dönemlerle, rakip firmaların durumlarıyla veya sektör ortalamalarıyla kıyaslanmaktadır (Schoenebeck ve Holtzman, 2013:8). Oran analizinde çoğunlukla son üç veya beş senenin verilerinden yararlanılmaktadır. Enflasyon oranlarının fazla olduğu durumlarda son üç senenin verilerinden faydalanmak daha sağlıklı sonuçlar verecektir (Okka, 2015:125). Oran analizi likidite oranları, finansal yapının analizine ilişkin oranlar, faaliyet (devir hızı) oranları ve kârlılık oranları olmak üzere dört ana başlık altında incelenmektedir.

Likidite Oranları, firmanın likiditesinin saptanmasında kullanılmaktadır (Sarıalsan ve Erol, 2008:190). Firmanın kısa dönemli borçlarının ödeme kabiliyetini gösteren likidite oranları, bir firmanın alacaklılarına karşı geri ödemede bulunacak parayı bulma gücünü ifade etmektedir (Ceylan ve Korkmaz, 2015: 45). Bu sebepten dolayı birçok yöneticinin ve firmanın alacaklılarının en ciddi kaygılarından biri firmanın likidite durumudur (Gapenski, 2005:532). Likidite oranları şunlardır:

- Cari Oran
- Asit Test Oranı (Likidite Oranı)
- Hazır Değerler Oranı (Nakit Oranı)
- Karşılama Oranı

Finansal yapı oranları, herhangi bir firmanın ne miktarda borç ve öz kaynak ile finanse edildiğini, uzun dönemli yasal sorumluluklarını gerçekleştirip gerçekleştirilemeyeceğini ve borç ile finansmanın ne ölçüde yarar getireceğini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Finansal yapı oranları firma ile birlikte kredi verenler açısından da ciddi bir öneme sahiptir. Kredi verenler, finansal yapı oranlarını değerlendirerek buna göre kredi miktarlarını tayin etmekte ve mali yapı içerisinde öz kaynak miktarının çok, yabancı kaynak miktarının düşük olmasını

istemektedirler. Zira öz kaynakların daha çok olması kredilerin geri ödenmesini daha kolay bir hale getirmektedir (Ceylan ve Korkmaz, 2015: 52-53). Finansal yapı oranları şunlardır:

- Finansal Kaldıraç Oranı
- Öz Kaynakların Varlık Toplamına Oranı
- Öz Kaynakların Yabancı Kaynaklar Toplamına Oranı
- Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Kaynak Toplamına Oranı
- Uzun Vadeli Yabancı Kaynakların Kaynak Toplamına Oranı
- Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Öz Kaynaklara Oranı
- Duran Varlıkların Devamlı Sermaye Oranı

Faaliyet oranları, herhangi bir firmanın aktif varlıklarını ne ölçüde faal kullandığını, satışlara kıyasla aktif varlıklarına ne kadar yatırımda bulunduğunu ve çalışmalarını ne kadar aktif bir şekilde gerçekleştirdiğini yansıtmaktadır (Gapenski, 2005:538; Okka, 2015:131). Faaliyet oranlarını şunlardır:

- Stok Devir Hızı
- Alacak Devir Hızı
- Alacakların Tahsil Süresi
- Ticari Borçları Ödeme Süresi
- Hazır Değer Devir Hızı
- Dönen Varlık Devir Hızı
- Duran Varlık Devir Hızı
- Toplam Varlık Devir Hızı
- Öz Kaynak Devir Hızı

Kârlılık, herhangi bir firmanın toplam mali performansının bir ölçüsüdür (Gapenski, 2005:532). Kârlılık oranları likiditenin, varlıkların, borçların aktif bir şekilde idare edilip edilmediğini göstermektedir (Okka, 2015:139). Bir diğer

anlatımla kârlılık oranları, firmanın kâr sağlamadaki genel randımanını ölçmektedir (Weaver, 2012: 62). Kârlılık oranları şunlardır:

- Brüt Kâr Marjı Oranı
- Faaliyet Kârı Oranı
- Net Kâr Marjı Oranı
- Öz Kaynak Kârlılığı Oranı
- Varlık Kârlılığı Oranı

2.3. BANKA SERMAYE YETERLİLİĞİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Mali sektörün ayrılmaz bir parçası olan bankalar için sermaye kavramı, ekonomide faaliyet gösteren öteki firmalardan daha ayrı bir değere sahip olmasının yanında farklı işlemlere de sahiptir. Bankalar için sermayenin bu kadar büyük bir önem teşkil etmesinde, bankalardaki mali yapının oluşturulmasında kanuni mecburiyetler sebebiyle bazı kısıtlamaların getirilmesi ve bankaların elinde bulundurduğu sermayenin büyüklüğünün mali gücün bir göstergesi şeklinde kabul edilmesi büyük rol oynamıştır. Bankaların sahip olduğu sermayelerinin değişik fonksiyonları mevcuttur. Bunlar; sermayenin mevduat sahiplerine karşı bir güvence oluşturması, bankacılık çalışmalarının yürütülmesinde zorunlu sabit sermaye yatırımlarını karşılayabilmesi ve umulmadık olaylar karşısında bankanın varlığını koruyarak iktisadi yapının çökmesini engellemesidir. Burada iki önemli nokta söz konusudur. Bunlardan noktalardan ilki sermayenin yeter ölçüde olması, diğeri ise sermayenin yetersiz olması halidir. Gereksinimi karşılayabilecek ölçüde sermayeyi elinde bulunduran bankalarda beklenmedik krizlerden ötürü karşı karşıya kalınan riskler yönetilebilmekte, oluşabilecek zararlar asgari seviyelere düşürülmekte ve ödeme zorluğuna düşme olasılığı makul düzeylere çekilebilmektedir. Kısaca, bankacılık çalışmaları esnasında meydana gelebilecek risklere karşı yeter miktarda sermayesi olan bankalar bundan minimum seviyede etkilenmektedirler. Tam tersi bir durumda ise, sermaye yetersizliği olan bir bankada ortaya çıkabilecek herhangi bir

olayda veya mali bir krizde bankanın finansal açıdan büyük bir zorluğun içine düşme olasılığı çok yüksektir. Bundan dolayı bankalarda gerçekleşecek olumsuz bir durum, oluşumu gereği bütün ekonomik düzeni olumsuz bir şekilde etkileyecektir. Bu sebeple, iktisadi sistem içerisinde yer alan bankaların çalışmalarını uygun bir biçimde yerine getirebilmeleri amacıyla yeterli sermayenin bulundurulması gerekmektedir (Uludağ, 2001, s. 4-6).

2.3.1. Sermaye Yeterlilik Oranının hesaplanması

Sermaye yeterliliği, bankanın mali gücünün en önemli göstergelerinin başında yer almaktadır. Sermaye yeterliliği, herhangi bir bankanın elinde bulundurduğu öz kaynakların kredi, piyasa ve operasyonel faktörlerden meydana gelen risk ağırlıklı varlıklar karşısındaki yeterlilik derecesini göstermektedir. Krizleri önlemek, mevduat sahiplerini korumak ve bankacılık sektörünün düzgün bir şekilde çalışmasını sağlamak amacıyla bankaların göze aldıkları risklere değişik sınırlamalar konmuştur. Sermaye yeterlilik rasyosu da uluslararası bankacılık ve mali sistemine risk belirleme ve değerlendirme standartları oluşturmak, aktif bir risk yönetimi ve pazar düzeni meydana getirmek amacıyla getirilen Basel Kriterleri 'nin değerli bir parçasıdır. Sermaye yeterliliği oranı aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır (Çatıkkaş vd., 2108: 845):

$$\text{Sermaye Yeterliliği Oranı} = \frac{\text{Öz kaynaklar}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar}}$$

2.3.1.1. Sermaye

Sermaye yeterlilik oranlarında kullanılmak üzere sermaye hesaplaması, bilançoda belirtilen sermaye ile ilgili bir takım düzenlemelerin yapılmasını gerektirmektedir. Burada birinci ve ikinci sermaye olmak üzere iki çeşit sermaye hesaplaması yapılmaktadır. Birinci sermaye, bir bankanın ticari faaliyetlerden vazgeçmeden kayıpları azaltıp kolay ve kalıcı olarak bulunan sermayeyi ifade etmektedir. Birinci sermaye bankaların varlığını sürdürdüğü ve mali istikrarı koruduğu için oldukça önem arz etmektedir. İkinci sermaye ise ekseriyetle sicile

alınan bir bankanın zararını karşılayan sermayeyi ifade etmektedir. Bu sebeple ikinci sermaye, mevduat sahipleri ile diğer alacaklılar için daha düşük seviye de koruma sağlamaktadır. Birinci sermaye, bankanın kayıplarını ortadan kaldıran sermayedir. İkinci sermaye, alt ve üst sınır şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Alt kademe sermayenin vadesi sınırlı olmakla birlikte üst kademe sermayenin herhangi bir vadesi bulunmamaktadır (Adalessossi, 2017: 77).

2.3.1.2. Kredi Riskleri

Kredi alanların kredi sözleşmesi şartlarını yerine getirmeyerek, yasal sorumluluklarını, faiz ve anapara ödemelerini belirlenen ödeme tarihinde gerçekleştirememeleri ihtimali kredi riskini ortaya çıkarmaktadır. Neredeyse her kredi işlemi, geri ödenmeme, gecikme ve temerrüte düşme ihtimali barındırmaktadır (Akgüç, 2007, 8).

Kredi pazarında çoğunlukla ters seçim ve ahlaki risk şeklinde iki tip asimetrik enformasyon sorunu bulunmaktadır. Bunlardan ters seçim, taraflar arasında daha kredi sözleşmesi imzalanmadan evvel borç verenlerin borç talep edenler hususunda eksi bilgi sahibi olması sebebi ile oluşmaktadır. Ahlaki rizikoda ise kredi sözleşmesi gerçekleştirildikten sonra borç alanların borçlarını geri verme konusunda istekli olmamaları ve bunu daha krediyi almadan önce planlamaları söz konusudur. Kredi riskini, kullanılan kredinin geri alınamaması, eksik alınması veya vadesinde alınamaması şeklinde tanımlamak mümkündür. Bu durum karşısında bankanın elde edeceği kar ve öz kaynakları düşeceğinden finansal yapısı istikrarsızlaşacak ve belki de batmasına bile neden olabilecektir. Özetle kredi riski, geri alınamayan veya geç ödemediği için bankanın net karının ve özvarlığının piyasa değerindeki muhtemel düşüşüdür (Mandacı, 2003: 1)

2.4. SERMAYE YETERLİLİĞİ TEORİSİ

Çalışmada sermaye yeterliliği teorileri “Sermaye Yeterliliğinin Tampon Teorisi”, “Sermaye Yeterliliğinin Portföy Teorisi”, “Mevduat Sigorta Teorisi” ve “Harcama Teorisi” olmak üzere dört başlık altında ele alınmaktadır.

2.4.1. Sermaye Yeterliliğinin Tampon Teorisi

Bankalar bilhassa sermaye yeterlilik oranları aşırı değişkenlik gösterdiğinde, yasal sermaye ihtiyaçları ihtimalini düşürmek amacı ile sermaye fazlasını “tampon” olarak tutmak istemektedir. Tampon teorisi; sermaye oranı asgari düzeye gelen bir bankanın aniden ortaya çıkan maliyetler karşısında önlem alabilmesi için sermayesini arttırıp riski düşürebileceğini ön görmektedir (Ochei, 2013: 34).

Ayrıca, sermaye yapısı zayıf olan bankalar yüksek getiri beklentilerinin sermaye artışına neden olacağını düşünerek daha fazla risk almaktadır. Bu durum, sermaye yeterliliği düşük olan bankaların aldığı risklerle bankacılık işlemlerini nasıl etkilediğini göstermektedir. Bankalar mevduatın yeterli düzeyde hareket etmesini sağladıkları takdirde, sermaye tabanının aşınmasına mani olmuş olmaktadır. Dolayısıyla bir banka iflas ettiğinde, bu riskleri de ortadan kaldırmış olmaktadır (Adalessossi, 2017: 85).

2.4.2. Sermaye Yeterliliğinin Portföy Teorisi

Sermayenin yeterli olması, sermayenin daha önce belirlenen düzeye gelmesi ile riskin azalması ve banka tarafından sigortacıya ödenen primlerin uygun olması halinde söz konusu olmaktadır. Başka bir ifade ile şirket sermayesi ile belirlenen iflas koşulları ve sigortanın hangi kayıpları karşılayacağı göz önünde bulundurulduğunda ortaya çıkan kayıpları ifade etmektedir (Adalessossi, 2017: 86).

Portföy teorisi, iflas riskinin ölçülmesinde kullanılan araçları sağlamaktadır. Bankalar, çeşitli faaliyetlerden (varlık, yükümlülük, bilanço dışı

işlemler vb.) oluşan bir portföy belirlemektedir. Söz konusu faaliyetlerde oluşacak değişimler getiri oranını, sermaye politikasını ve dönem sonunda beklenen net değeri belirlemektedir. Sermaye Yeterliliği Portföy Teorisine göre bankacılık sisteminin denetimi ve güvenliği açısından bankaların düzenlenmesi gerekmektedir. Aynı zamanda bankaların yükümlülüklerini her şekilde yerine getirebilecek duruma gelebilmesi için bankaların düzenlenmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Böylelikle özel bankaların düzenleyici otoriteler sayesinde borçlarını daha fazla ödedikleri ve isteğe bağlı değil zorunlu olarak likidite yarattıkları görülmektedir (Ochei, 2013: 37).

2.4.3. Mevduat Sigorta Teorisi

Banka fonları arasında bulunan mevduatın, mevduatlar arasında da tasarruf mevduatının bankalar açısından büyük bir önemi bulunmaktadır. Bu nedenle, tasarruf mevduatının bankacılık düzeni içinde kalması büyük bir önem teşkil etmektedir. Mevduatın güvence altına alınması, banka müşterilerinin bankacılık düzenine itimat etmelerini sağlayarak, birikimlerinin bankacılık sistemi dışına çıkmasını engellemekte, böylece mevduat sahiplerinin kaynak arzını arttırarak, makro iktisadi dengeler üzerinde de yapıcı etkiler yaratılmaktadır. Aynı zamanda birikim sahiplerinin kaynaklarını söz konusu bir bankadan toplu ve ani şekilde çekmelerinden dolayı oluşacak krizlerin de önüne geçilmiş olmaktadır. Mevduat sigortası, bankaların yasal sorumluluklarını yerine getiremez vaziyete düşmeleri sonucunda meydana gelen zararın karşılanmasını sağlayan bir düzenlemedir. Zira birikim sahipleri çoğunlukla mali yönden korunmasızdır. Mevduat sigorta sistemi; mali sistem konusunda daha az malumat sahibi olan ufak tasarruf sahiplerinin, bankalara veya diğer tasarruf şirketlerine yatırdıkları paralarının bir bölümünün veya bütünüyle korunma altına alınması amacıyla oluşturulmuştur. Ayrıca bu fonksiyonunun yanında mevduat sigorta sistemi, ülke ekonomisinde ve finansal sektörde oluşabilecek krizlerden olumsuz etkilenen bankacılık sektörünün yasal sorumluluklarını gerçekleştirememesi riskini mevduat sigorta kuruluşlarına transfer ederek, bankacılık sektörüne olan güvenin sarsılmaması konusunda büyük bir rol

oynamaktadır. Aynı zamanda mevduat sigortası, mevduat sahiplerinin telaşa düşerek tasarruflarını bankacılık sistemi dışına çıkarmasını engellediğinden, mali sistemin düzenli işlemesine de katkıda bulunmaktadır (Ayzit, 2004: 3-4).

2.4.4. Harcama Teorisi

Neoklasik Mikroekonomi Teorisine göre; yönetsel davranış kâr maksimizasyonu tarafından belirlenen motif ile yönlendirilmektedir. Harcama Teorisi ise yönetim davranışı ile ilişkili farklı bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Rees (1974) ve (Gropper ve Oswald, 1996) tarafından değiştirilen ve daha sonra Williamson (1963)'ın geliştirdiği Harcama Tercih Teorisine göre; davranış isteğe bağlı olabildiğinde ve bu bir seçenek olarak bulunduğu, şirket yöneticileri şirket gelirleri yerine bireysel kazancın en iyi şekilde olması için hareket edebilmektedir (Adalessossi, 2017: 84).

Genellikle harcama tercihi davranışları çalışan sayısı, maaş ve yardım için öngörülen harcamaların artışında olumlu yönde tercih edilmektedir. Aynı zamanda yine Nyong (2001) tarafından aktarılan ve Williamson (1963) tarafından ileri sürülmüş olan yönetsel takdir yetkisi olarak adlandırılan harcama teorisine göre; şirket yöneticisi ortaklara ait kâr maksimizasyonu yerine kendi yararları doğrultusunda bir politika izlemektedir. Böyle bir fayda, yönetici tarafından yapılan harcamalardan elde edilen memnuniyeti göstermektedir.

Edwards (1977) tarafından bankacılık sektörü ile ilgili yapılan çalışmada, çalışmaya dâhil olan firma yöneticilerinin davranışlarının, kâr maksimizasyonu sağlayan bir açıdan daha iyi ortaya konulduğunu ileri sürmektedir. Çalışma esnasında bankacılık sektörü ile bağlantılı olan çok sayıda faktör, harcama tercihi davranışlarının incelenmesinde önemli bir sektör konumuna gelmiştir. Başta yerel piyasaların bir kısmında tekel veya oligopoller nedeni ile bankacılıkta aksamalar yaşanmıştır. Bundan dolayı faiz oranları yasa ile belirlenmiş, piyasaya girişler denetlenmiş ve yeni düzenlemeler getirilmiştir (Peltzman, 1965; Edwards, 1977).

2.5. SERMAYE YETERLİLİĞİ İLE BANKA KARLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Sermaye yeterliliği oranının gelişimi bankaların çalışmaları esnasında en fazla kârlılıkları üzerinde etkili olmaktadır. Şöyle ki sermaye yeterliliği oranının azalması, risk ağırlıklı varlıklardaki artışın, öz kaynaklardaki artışın önüne geçmesiyle mümkün olmaktadır. Bankacılık alanında, sermaye yeterlilik oranının düşük olması kredi hacminde bir artışa bu da doğal olarak faiz gelirlerini yani bankanın elde edeceği karı yükseltmektedir (Çatıkbaş vd., 2018: 848).

Konuya teorik olarak bakıldığında, daha yüksek sermaye ile daha yüksek kârlılık elde eden ve düzenleyici sermaye koşullarını kolay bir şekilde gerçekleştirebilen bir banka kredi olanaklarını da daha çok yaratabilmektedir. Kredi hacmindeki artışın, bankacılık sektörünün faiz gelirlerinde pozitif bir etki yarattığı bilinmektedir. Başka bir ifade ile yüksek sermaye yeterlilik oranı (HiCAR), bir bankanın karlı yatırım hacmini genişletirken, düşük sermaye yeterlilik oranı (LOCAR) ise daha çok karlı yatırımların azalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla banka sermayesinin banka yönetimi tarafından etkili hale gelmesinde sermaye yeterliliği önem arz etmektedir (Adalessossi, 2017: 97).

Sermaye yeterliliği, bankaların beyan ettikleri mali durumları karşısında riski karşılayacak yeterli sermayelerinin olup olmadığını ve bankaların ödeme gücünü belirlemede kullanılmaktadır. Düzenleyiciler, bankaların yaşadığı ödeme güçlüklerini azaltmak için banka sermayesini düzenlemektedir. Basel Anlaşması, sermaye yeterlilik oranının en iyi şekilde uygulanması için kullanılan önemli bir araçtır. Basel, küresel finans sisteminde değişiklik gösteren koşullara ayak uydurabilmek için düzenli bir şekilde güncellenmektedir (Adalessossi, 2017: 97).

Sonuç olarak Türk bankacılık sisteminde hem katılım bankalarının hem de bütün bankacılık sektörünün kâr payları her sene düzenli olarak artmıştır. Ayrıca hem vergi öncesi hem de vergi sonrası kârlılık oranları da yükselmiştir. Fakat

aktif ve öz kaynak kârlılığı her sene düzenli olarak düşmüştür. Bu durumun oluşmasında faiz harici gelir ve gider kalemlerindeki yükseliş ve düşüşlerin ve aktif büyüklüğünün artmasının neden olduğu ileri sürülmektedir (Çatıkbaş vd., 2018: 851).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASEL KOMİTESİ

3.1.BASEL KOMİTESİ TARİHÇESİ

Basel Bankacılık Gözetim Komitesi, 1930 senesinde İsviçre'nin Basel şehrinde kurulan Uluslararası Ödemeler Bankasının çatısı altında; dünya bankacılık sisteminin gözetiminde ve kontrolünde milletlerarası işbirliğini gerçekleştirmek, milletlerarası bankacılık düzeninde müşterek düzenlemeler yaparak sistemin güvenliğini temin etmek, bankaların genel anlamda kontrol edilebilmelerine olanak sağlayacak yöntemleri geliştirmek ve milli denetim otoritelerine kılavuzluk etmek gibi amaçlarla G-10 ülkelerinin merkez bankaları yöneticileri aracılığıyla, 1974 senesinde “*Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulamaları Komitesi*” ismiyle kurulmuştur. Komitenin kurulmasında, 15 Ekim 1973 tarihinde patlak veren petrol krizinin döviz piyasalarında ve dünya

bankacılık sistemi üzerinde meydana getirdiği sorunlar büyük rol oynamıştır. Komite, Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD'nin merkez bankaları ile bankacılık denetim otoritelerinin yetkililerinden meydana gelmektedir (Yıldırım, 2015: 10).

Basel Komitesi, resmi anlamda kanuni bir makama sahip olmamakla beraber söz konusu ülkelerin devlet kurumlarının üyesi olduğu bir yapıdır. Basel Komitesi aracılığıyla oluşturulan standart ve prensipler, daha ziyade yol gösterici öğütlemeler şeklinde olup, dünya ülkeleri tarafından dikkatle takip edilmektedir. Basel Komitesi öğütlemelerinin büyük bir kısmı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi vasıtasıyla gerçekleştirilen düzenleme faaliyetlerinde göz önünde bulundurulmaktadır. Komite, üye ülkelerin denetleme yöntemlerini ve faaliyetlerini detaylı bir biçimde tayin etmekten çok, müşterek ve standart yaklaşımlar tespit ederek, dünyaya belirli bir görüşü yayabilmek amacı gütmektedir. Basel Komitesi'nin önemli hedeflerinden birisi de milletlerarası denetim düzenindeki sorunları gidermektir. Bu maksatla iki önemli ilke belirlenmiştir. Bu ilkeler, hiçbir bankacılık kuruluşunun denetlemeden kaçmaması gerektiği ile gerçekleştirilen denetlemelerin yeterli seviyede olmasıdır (Babuşçu, 2005: 260).

Basel Komitesi, resmi bir şekilde yasa ve kurallar belirleme yetkisini elinde bulundurmakla beraber, bankacılık sistemi ile alakalı tasarı ve öneriler sunarak bunları tartışmaya açabilmektedir. Komite, mali piyasaların kararlılığını artırmak ve farklı ülkeler arasında bankacılık denetimi konusunda eşitsizlikleri yok etmek maksadıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Komitenin yaptığı düzenlemeler her ne kadar öğütleme biçiminde olsa da, söz konusu düzenlemelere tabi olmayan ülkelerin bankacılık sistemleri, milletlerarası bankacılık düzeninden dışlanmakta ve dolayısıyla risk primleri olumsuz şekilde etkilenmektedir (Cengiz, 2013: 6).

Basel Komitesi, bankacılık sisteminin etkin bir şekilde denetlenmesi amacıyla bazı ön şartlar belirlemiştir. Bunlar (Yıldırım, 2015: 10):

- Faaliyet izni ve yapısı,
- Bankaların idaresine ait düzenlemeler ve yasal zorunluluklar,
- Kesintisiz bir banka gözetimine ilişkin metotlar,
- Kamuyu bilgilendirme zorunluluğu,
- Gözetim ve denetim otoritelerinin kanuni yetkileri,
- Sınır ötesi bankacılık.

Basel Komitesi, belirlediği bu kurallar ile ülkelerin kendi denetim ve gözetim sistemlerini gözden geçirmelerini ve eksik yönlerini telafi ederek etkin bir biçimde uygulamaya koymalarını amaçlamıştır (Yıldırım, 2015: 10).

Basel Komitesi'nin risk yönetimi konusunda gerçekleştirdiği düzenlemeler, bankaların karşı karşıya kaldığı risklerin kapsamını daraltarak ve üretilen senaryolarla belirsizliği önleyerek, mali piyasaları düzenli bir yapıya kavuşturma amacı taşımaktadır. Komite, 1988 senesinde Basel I Kriterlerini, 2004 senesinde Basel II Kriterlerini ve nihayet 2010 senesinde de Basel III Kriterlerini yayımlamıştır (Bolgün ve Akçay, 2005: 10).

Basel Komitesi aracılığıyla yayınlanan bu kriterler, herhangi bir kanuni yaptırım olmamasına rağmen dünyadaki birçok ülkenin ulusal bankacılık sistemlerinde uyguladığı öneri niteliğindeki bildirilerdir (Tekere vd., 2005: 43-44).

Komite, içeriği epey geniş standartlar sunarak bunları ülkelere öğütlemektedir. Ayrıca söz konusu bu düzenlemeleri ülkelerin kendi ulusal bankacılık sistemlerinde kullanmaları için teşvik etmektedir. Böylece komiteye üye ülkeler müşterek standartlarda birleşmiş olmaktadır (Filiz, 2007: 202).

3.2.BASEL SERMAYE YETERLİLİĞİ STANDARTLARI

3.2.1. Basel I ve Getirilen Eleştiriler

Basel Komitesi ilk kararını, ulusal sermaye yeterliliği hesaplama metodlarını birbirleriyle uyumlu duruma getirmek ve bu hususta bir standart meydana getirebilmek amacıyla Basel I Kriterleri diye geçen “*Sermaye Yeterliliği Uzlaşısını*” 1988 senesinde yayımlamıştır. Bu kriterler sayesinde bankaların finansal yapılarının meydana gelebilecek krizlere karşı korunması ve sağlamlığının artırılması amaçlanmıştır. Basel I Kriterleri, bankaların iflas etmesi durumunda sahiplerinin karşılaşılabileceği maliyetleri asgari seviyeye düşürmek amacıyla minimum miktarda ayrılması gereken sermaye üzerine odaklanmıştır. Basel I Kriterleri, pek çok ülkede banka sermaye düzenlemelerinin esasını oluşturmuştur. Basel I düzenlemeleri ile birlikte milletlerarası alanda çalışma yürüten bankaların varlıkları ile sahip oldukları sermaye arasında risk esasına dayalı bir ilişki kurulmuştur (Yıldırım, 2015: 10-11).

Basel I için yapılan en önemli eleştiri, sadece kredi riskini dikkate alması ve bankaların karşı karşıya kaldıkları diğer riskleri önemsememesidir. Bankaların farklı yapılarından dolayı oluşan değişik özelliklere de gereken önem verilmeyerek her banka için aynı uygulama getirilmiştir. Basel I için yapılan diğer bir önemli tenkit ise, menkul kıymetleştirme ve türev ürünlere ilişkin piyasalarda ortaya çıkan gelişmeler neticesinde bankaların bu piyasalarda artan riskleri de yeteri kadar önceden hesaplayamamış olmasıdır. Genel olarak Basel I Kriterleri'nin bankacılık sisteminde artan risklere engel olamadığı ve gereksinimlere cevap veremediği görülmüştür (Altay, 2015: 138).

Basel I Kriterleri sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanmasında yalnızca kredi riskini göz önünde bulundurmıştır. Basel I Kriterlerinde ülkelerin risk ağırlıklarının saptanmasında “*Kulüp Kuralı*” uygulanmıştır. Bu kurala göre OECD'ye üye olan ülkeler ve IMF ile arasında özel ödünç verme anlaşması olan

ülkeler OECD ülkeleri sayılmaktadır. Buna göre bankaların OECD ülkelerinin hazinelerinden ve merkez bankalarından olan alacakları %0 risk ağırlığına sahipken, OECD üyesi olmayan ülkelerin bankalara olan alacakları şayet borçlanmaları, kendi ulusal paralarından tahsis edilecekse %0, yabancı paralar ile finanse edilecekse %100 risk ağırlığına sahip olmuştur (İmişiker, 2005: 5; Aras, 2006: 18).

Basel I Kriterleri, çoğunlukla bankaların sermaye yeterlilik oranları üzerinde yükseltici bir etki yapmış ancak zamanla meydana gelen gelişmelerden dolayı Basel I Kriterleri bazı yönlerden yetersiz kalmış ve dolayısıyla acımasız eleştirilere uğramıştır. Basel I Kriterleri bilhassa sermaye yeterliliği hususunda birtakım eleştirilere maruz kalmıştır (Babuşçu, 2005: 265; Atiker, 2005: 13).

Basel I Kriterlerinde tatbik edilen risk belirleme kriterlerinin ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap vermediği ilerleyen zamanla birlikte görülmüştür. Varlıkların risk değerlendirmesi yapılırken kredi riskindeki değişiklikler yeteri kadar dikkate alınmamıştır. Bundan dolayı da bankalar risk temelli sermaye oranlarını tutturabilmek amacıyla mali araç değişikliği yaparak arbitraj yoluna gitmişlerdir (TBB, 2000: 2).

3.2.2. Basel II' ye Geçiş Süreci

Basel Komitesi, bankaların karşı karşıya kaldıkları riskleri daha sağlıklı bir şekilde yansıtan esnek bir finansal sistemin yalnızca asgari sermaye yeterliliği ile kurulamayacağını görmüştür. Bundan nedenle de etkin bir denetim ve gözetim sisteminin kurularak yürütülmesini ve piyasa disiplininin sağlanmasını tavsiye etmişlerdir. Bilhassa 1990'lı yıllarda sermaye yeterliliğine sahip olan bankaların da batmış olması bu hususta daha değişik yaklaşımların ortaya çıkmasını gerekli kılmıştır (Aras, 2006: 11).

Son dönemde finansal piyasaların hızlı bir şekilde gelişmesi, işlem çeşitlerinin artması ve karmaşık bir hal alması ve üst üste meydana gelen mali

krizler karşısında, Basel I Kriterleri aciz kalmıştır. Basel I Kriterleri bankaların risk seviyelerini net bir şekilde yansıtmaması, düzenlemenin ortaya çıkardığı farklılıklar sebebiyle oluşabilecek arbitrajı önleyememesi, operasyonel riskleri dikkate almaması ve “*Klüp Kural*” nün neden olduğu haksız rekabet sebebiyle; bankacılık sisteminin güven ve sağlamlığının sağlanması konusunda geri kalmış ve yeni bir düzenleme yapma ihtiyacı doğmuştur (Yıldırım, 2015: 12).

Bunun üzerine komite 1999 senesinde bu görüşleri göz önünde bulundurarak yeni düzenlemelerde bulunmuş ve 2001 senesinde oluşturulan taslağı kamuoyunun bilgisine sunmuştur (Kutukız, 2005: 138). Görüş, düşünce ve eleştirilerin doğrultusunda taslağa en son biçimi verilerek Basel II Kriterleri olarak geçen “*Basel II Sermaye Uzlaşısı*” 2004 senesinin Haziran ayında Basel komitesi aracılığıyla yayımlanmıştır (Aras, 2007: 5).

3.2.3. Basel I ile Basel II ‘nin Kıyaslanması

Basel II, Basel I’e oranla daha karmaşık ve daha içerikli bir risk yönetimi yaklaşımıdır (Altay, 2015: 140). Basel II Kriterleri, ortaya çıkacak riskleri kanuni öz kaynak ihtiyaçları ile daha sağlıklı eşleştirmiş, risk ölçümü ve yönetimindeki gelişmeleri göz önünde bulundurarak mali sistemin güvenliği ile sağlamlığını korumayı ve rekabet eşitliğini sağlamayı amaç edinerek bilhassa karmaşık bir yapı çizen uluslararası bankalara odaklanmıştır. Basel II Kriterleri; asgari sermaye yeterliliği, denetim otoritesinin inceleme süreci ve piyasa disiplini olmak üzere üçayaktan meydana gelmektedir. Basel II Kriterleri, Basel I Kriterlerinden farklı olarak operasyonel riski de asgari sermaye yeterliliği hesabına katmıştır (Yıldırım, 2015: 13).

Basel II Kriterleri, Basel I Kriterlerine kıyasla çok daha karmaşık bir yapı içerisindedir. Basel II Kriterleri, bankalarda etkin risk yönetimi ve piyasa disiplini geliştirmeyi, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini yükseltmeyi; bu sayede güçlü bir bankacılık düzeni kurmayı amaçlamaktadır. Basel Komitesi, Basel II Kriterlerini oluştururken, piyasanın gereksinimlerini dikkate almıştır. Basel Komitesi bilhassa, finans sistemlerinin güvenliğinin temin edilmesi, rekabet eşitliğinin sağlanması ve karşı karşıya kalınacak riskler hakkında daha çözüm odaklı bir yaklaşım oluşturulması amacıyla faaliyetlerini yürütmektedir (Dinçer, 2006: 126).

Basel II Kriterlerinde piyasa riskinin hesaplanmasında Basel I'e kıyasla kayda değer bir değişiklik yapılmazken, yani standart yaklaşım ve riske maruz değer yaklaşımı aynı şekilde muhafaza edilirken, kredi riskinin hesaplanmasında çok önemli değişiklikler uygulanmıştır. Basel II Kriterlerinde risklerin ölçümünde kullanılacak metotlar ise standart yaklaşım, temel yaklaşım, içsel derecelendirme yaklaşımı, gelişmiş yaklaşım, içsel modeller yaklaşımı, temel göstergeler yaklaşımı ve içsel ölçüm yaklaşımı şeklinde sınıflandırılmıştır.

Basel I Kriterlerinde kredi riskine ait katsayıların hesaplanmasında ülke ayrımı yapılarak OECD üyesi ülkelere bazı üstünlükler verilmiştir. Basel II Kriterleri ile birlikte OECD ülkelerine imtiyaz sağlayan kulüp kuralı uygulaması tamamen kaldırılmıştır. Bunun yerine kredi derecelendirme kuruluşlarının verdiği notlar veya bankaların kendi içsel derecelendirme metotlarının kullanılması istenmiştir (Ayan, 2007: 41-42).

Basel I Kriterleri kredi riski olarak OECD üyeliğini temel almıştır. Bankaların değişik faaliyet alanlarının bulunduğu dikkate alınmamış ve tüm bankalara tek tip olarak muamele edilmiştir. Basel I Kriterlerinde Riskin hesaplanması da bu biçimde yapılmıştır. Basel II Kriterlerinde kredi riskinin hesaplanmasında basit, orta ve gelişmiş olarak üzere üç farklı yaklaşım kullanılmıştır. Basel Komitesi, bankalara kredi risklerine ait sermaye ihtiyaçlarını

hesaplamak amacıyla iki ana yöntem arasından seçim yapma imkanı sunmuştur. Bu metotlardan ilki, kredi riskinin bağımsız kredi derecelendirmelerine kuruluşları tarafından ölçülmesidir. İkincisi ise, bankaların kredi riskini belirleyebilmek amacıyla kendi içsel derecelendirme sistemlerini kullanmalarıdır (Kocabıyık, 2007: 57).

Basel I kriterlerinde yalnızca sermaye yeterlilik oranı uygulanmış, Basel II'de ise üçlü yapı, yani sermaye yeterlilik rasyosunun yanında; gözetim ve denetim önemi ile piyasa disiplininin gerekliliği üzerinde durulmuştur (Van Ray, 2005: 212).

Basel I Kriterlerinde kredi riskinin ölçülmesinde perakende kredi ayrımı yapılmazken, Basel II standartları, KOBİ'leri yıllık satış cirosu 50 Milyon Avro'dan düşük olan işletmeler şeklinde tanımlayarak, bankaların ilgili işletmelere verdikleri kredilerle büyük işletmelere verdikleri kredileri ayırmıştır. Aynı zamanda KOBİ'leri de kurumsal ve perakende KOBİ biçiminde sınıflandırmıştır (Saurina ve Trucharte, 2004: 126).

Basel I'de, bankaların sermaye yeterliliklerine ait bilgileri kamuoyuna açıklama mecburiyeti bulunmamaktayken, Basel-II'de bankaların sermaye yeterliliklerine ait detaylı bilgileri kamuoyuna açıklama mecburiyeti getirilmiştir.

3.2.4. Basel II'ye Getirilen Eleştiriler

Basel II Kriterleri, uygulamaların neticesinde Basel I Kriterlerine yapılan tenkitlerin ciddi bir bölümünü gidermiş olsa da aynı zamanda birçok yeni eleştiriye de maruz kalmıştır. Basel II Kriterleri ile beraber ilerlemekte olan ülkelere fon akımının sınırlanacağı ve ilerlemekte olan ülkelerin borçlanma maliyetlerini yükselteceği ifade edilmektedir. Milletlerarası alanda faaliyet gösteren bankaların içsel derecelendirme yaklaşımını tatbik etmeleri durumunda, ödünç verme şartları değişeceği için ilerlemekte olan ülkelerin hazinelerine, bankalarına ve şirketlerine verilen borçların düşeceği ve borçlanma maliyetlerinin

artacağı söylenmektedir. Aynı zamanda kuruluşların büyük bir kısmının herhangi bir derecelendirme notuna sahip olmadığı ülkelerde dışsal derecelendirmenin gelişmesi, kısa dönem için mümkün değildir. İçsel derecelendirme yaklaşımlarının tatbik edilmesinin güçlükleri hesaba katıldığında, Basel II Kriterlerinin beraberinde getirdiği bir takım yeniliklerin uygulamaya koyulmasının ilerlemekte olan ülkeler bakımından zorlu bir süreç olacağı dile getirilmektedir (Yıldırım, 2015: 14-15).

3.2.5. Basel III İle Getirilen Yeni Kurallar ve Oranlar

2008 'de dünya çapında görülen küresel kriz ile birlikte ortaya çıkan önemli kayıplar ve finansal riskler karşısında, daha önce bankacılık sisteminin denetlenmesi için BASEL II ile getirilen düzenlemelerin yetersiz olduğu görülmüş ve yeniden bir düzenleme yapılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Özellikle, ABD'de ki yatırım bankalarının bir holding şirketi haline dönüşmesi, İzlanda'da ki bankacılık sisteminin çökmesi ve Lehman Brothers'ın iflasını vermesi gibi önemli olaylar krizin ne kadar derin olduğunu ve yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu gözler önüne sermiştir. BASEL III diye adlandırılan bu yeni düzenlemeler ile ilgili ilk çalışmalar 2009' da G20 liderlerinin toplanması ile başlamış ve 2010'da genel hatları ile kamuoyuna sunulmuştur (Cangürel vd.,2010:55).

BASEL III' ün amacı bankacılığı karşılaşılan finansal ve ekonomik risklere karşı korumak, kamuoyunun aydınlatılmasının önemini vurgulamak, şeffaflık ve yönetim becerisi ile bankaların gelişiminde katkı sağlamaktır (Akyüz, 2012). Basel III kriterleri ile ortaya çıkan yükümlülüklerin ne zaman ve nasıl uygulanacağı konusunda belirlenen uygulama takvimi tablo.*de sunulmuştur.

*Gölgelemeler geçiş dönemlerini göstermektedir. – Tüm tarihler 1 Ocak 2013'ten itibaren.

Tablo 1. Basel III Uygulama Takvimi

Mevcut Durum	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	1 Ocak 2019 itibarıyla	
		Otorite Gözetimi	Paralel Uygulama 1 Ocak 2013 - 1 Ocak 2017 Kamuya Açıklama 1 Ocak 2015				Birinci Yapısal Uygulaması			
Kaldıraç Oranı										
Asgari Çekirdek Sermaye Oranı	2%		3,50%	4,00%	4,50%	4,50%	4,50%	4,50%	4,50%	
Sermaye Koruma Tamponu						0,63%	1,25%	1,88%	2,50%	
Asgari Çekirdek Sermaye Oranı + Sermaye Koruma Tamponu			3,50%	4,00%	4,50%	5,13%	5,75%	6,38%	7%	
Çekirdek Sermayeden Düşürülen Değerler				20,00%	40,00%	60,00%	80,00%	100%	100%	
Asgari Birinci Kuşak Sermaye Oranı	4%		4,50%	5,50%	6%	6%	6%	6%	6%	
Asgari Sermaye Yeterliliği Oranı	8%		8%	8%	8%	8%	8%	8%	8%	
Asgari Sermaye Yeterliliği + Koruma Tamponu			8%	8%	8%	8,63%	9,25%	9,88%	10,50%	
Birinci ve İkinci Kuşak Sermaye Bileşenleri Olmaktan Çıkarılan Enstrümanlar			2013 Yılından İtibaren Kademeli Olarak 10 Yıl							
Likidite Karşılama Oranı		Gözlem Sürecinin Başlangıcı				Asgari Standartların Belirlenmesi				
Net İstikrarlı Fonlama Oranı			Gözlem Sürecinin Başlangıcı					Asgari Standartların Belirlenmesi		

Kaynak: Cangürel vd.,2010

Çalışmanın bu bölümünde Basel III düzenlemeleri çerçevesinde sermaye ile ilgili değişiklikler, öz kaynak ile ilgili değişiklikler, çekirdek sermaye oranı, likidite oranları, sermaye tamponları, döngüsel sermaye oranı ve kaldıraç oranına ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

3.2.5.1. Sermaye İle İlgili Değişiklikler

Bankaların konjoktürel dalgalanmalar karşısında ayakta kalabilmeleri ve sistematik krizlere neden olmamaları için istikrarlı bir likidite akışına ve güçlü bir

sermayeye sahip olmaları gerekmektedir. Basel III kriterleri ile Bankaların 2008 küresel kriz sonrası yaşadığı likidite sıkıntısına karşın bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Bu kısıtlamalar likidite karşılama oranı, döngüsel sermaye tamponu ve sermaye koruma tamponlarıdır. Buna göre Basel III ile beraber (BDDK, 2010: 5);

- En düşük çekirdek sermaye oranı kademeli bir şekilde %2'den %4.5'ye yükseltilecek ve yine aynı dönem içerisinde birinci kuşak sermaye oranı da %4'ten %6'ya yükseltilecektir.
- Basel III kapsamında oluşturulan sermaye koruma tamponu, çekirdek sermaye, birinci kuşak sermaye ve toplam sermayeye aşamalı bir şekilde eklenecektir.
- Ülkenin önceliğine ve koşullarına bağlı olarak değişiklik (%0 ila %2.5) gösteren döngüsel sermaye tamponu uygulaması başlatılmıştır. Basel III ile getirilen bu yeni düzenleme ile Basel II'nin döngüsellik konusundaki eksikliği giderilmek istenmiştir.

3.2.5.2. Özkaynak İle İlgili Değişiklikler

BASEL II' de düzenlenen katkı sermayesinin ana sermayenin tamamını geçemez hükmü yok edilmiş ve uygulamadan "üçüncü kuşak sermaye" tanımı kaldırılarak yerine "çekirdek sermaye" tanımı yapılmıştır. Dolayısıyla BASEL II' de yer alan özkaynak tanımında bazı değişiklikler ortaya çıkmıştır. Buna göre çekirdek sermaye; ana sermayenin içerisinde yer alan ve zarar karşılama payı büyük olan değerler şeklinde tanımlanmıştır. Çekirdek sermayenin kar ya da zarar hesaplaması; dağıtılmamış kar ve ödenmiş sermayenin diğer gelir kalemlerinden düşülen değerlerin çıkartılması şeklinde yapılmaktadır. Bu uygulama kademeli bir

şekilde; 2014 'de %20, 2015'de %40, 2016'da %60, 2017'de %80 ve 2018'de %100 olacak şekilde belirlenmiştir. Aynı zamanda ana sermaye de (katkı ve çekirdek sermaye içerisinde olmayan bölümleri) 2013'de %90 oranında dahil edilecek ve her yıl %10 oranında düşürülerek sermaye bileşeni olmaktan tamamen çıkarılacaktır (Erdoğan, 2014: 133).

3.2.5.3. Çekirdek Sermaye Oranı

BASEL III kapsamında yapılan yeni düzenlemeler ile çekirdek sermaye oranının, yıllara göre artırılması öngörülmüştür. Buna göre artışın 2013 yılından 2015 yılına kadar olan süre zarfında % 2'den % 4.5'e kadar çıkartılmasına karar verilmiştir.

$$\text{ÇEKİRDEK SERMAYE ORANI} = \frac{\text{ÇEKİRDEK SERMAYE}}{\text{RISK AĞIRLIKTAKİ AKTİFLER}} \geq \%2 \text{ den } \%4.5$$

3.2.5.4. Likidite Karşılama Oranı

Basel III düzenlemeleri kapsamında geliştirilen "Likidite Karşılama Oranı", bankanın sahip olduğu likit varlıkların, 30 gün boyunca gerçekleşecek

olan nakit çıkışlarına (net) bölünerek hesaplanmaktadır. Likidite karşılama oranı en az %100 olmak durumundadır. Başka bir ifade ile bankalar bu düzenleme ile 30 günlük bir vadede oluşabilecek likidite ihtiyacını karşılayabilecek oranda likidite bulundurmak mecburiyetindedir.

Tablo 2. Likidite Karşılama Oranı

$$\text{LIKİDİTE KARŞILAMA ORANI} = \frac{\text{Bankanın Likit Varlıkları}}{\text{30 gün içinde gerçekleşen net nakit çıkışı}}$$

Bu oranın desteklenmesi için de “Net İstikrarlı Fonlama Oranı” adı altında aşka bir oran ortaya konulmuştur. Net istikrarlı Fonlama Oranının amacı, çekirdek fonlamanın güçlenmesini ve likiditede ortaya çıkan uyumsuzlukların sınırlandırılmasını sağlamaktır. Bu orana göre bankanın sahip olduğu fonlama tutarının, gereksinim duyulan fonlama tutarının tamamından fazla olmalıdır. BASEL III yapılan düzenleme kapsamında her iki oranın da 1 Ocak 2012 ‘den başlayıp 2015 yılına kadar olan süre zarfında tutturulmasının mecburiyet teşkil etmediği fakat likidite karşılama oranının 1 Ocak 2015’de, net istikrarlı fonlama oranının ise 1 Ocak 2018 tarihinde başlatılmasına karar verilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Finansal İstikrar Raporu – Aralık 2010, 2012: 34).

3.2.5.5. Sermaye Tamponları

Basel III kapsamında yürürlüğe alınan diğer bir uygulama da Sermaye Tamponlarıdır. Bankaların sahip olduğu özkaynak yapısı, mali ve ekonomik göstergelerde bir bozulma olması halinde ortaya çıkabilecek zararlar karşısında ve riskler oranında sağlam olması gerekmektedir. Bu nedenle özkaynakların sermaye yeterliliği ile ilgili yapılan düzenlemeler karşısında yeterli gelmemesini engellemek amacı ile bankaların bulundurması gereken ek bir sermayeye ihtiyacı

vardır. Bu ek sermaye tutarına ise “Sermaye Koruma Tamponu” adı verilmektedir. Söz konusu bu oranın 2016’dan 2019’a kadar düzenli bir şekilde artırılıp 2019 yılına gelindiğinde %2.5 olması planlanmaktadır. Bankalar tarafından belirlenen sermaye tamponu oranına ulaşamaması durumunda, kar dağıtımı sınırlandırılacak ve belirlenen orana ulaşılmasını sağlayan yatırımlara gidilecektir (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Sermaye Koruma ve Döngüsel Sermaye Tamponlarına İlişkin Yönetmelik; 2013).

3.2.5.6. Döngüsel Sermaye Oranı

Basel III kapsamında getirilen bir başka yeni uygulama da döngüsel sermaye oranıdır. Döngüsel sermaye oranı, sermaye yeterliliğinin büyüyen kredi hacmi karşısında yetersiz kalmaması için ayrılması gereken ek çekirdek sermaye oranını ifade etmektedir. Finansal kuruluşlar tarafından vaat edilen taahhütlerin gerçekleştirilememesi halinde sistematik kriz meydana gelmekte ve bu durum tüm piyasayı olumsuz etkilemektedir. Basel III kapsamında yer alan “Döngüsel Sermaye Oranı”, her ülkenin kendi denetim otoritesi tarafından %0-2.5 oranında uygulanacaktır. Bu oranının değişmesindeki amaç, büyüme oranına göre kredi büyüme hacminin genişletilmesi ya da daraltılmasıdır (Erdoğan, 2014: 143).

3.2.5.7. Kaldıraç Oranı İle İlgili Değişiklikler

Kaldıraç oranı, ana sermayenin aktifler ve bilanço dışı kalemler toplamına bölünmesinden elde edilmektedir. Buna göre kaldıraç oranı, 2017 yılının başına kadar ve %3 oranında denenecektir. 2018 yılı itibari ile de “Birinci Yapısal Blok” kapsamına alınacaktır.

Tablo 3. Kaldıraç Oranı

$$\text{KALDIRAÇ ORANI} = \frac{\text{ANA SERMAYE}}{\text{AKTİFLER + BİLANÇO DIŞI KALEMLER}}$$

2008 krizi sonrasında yalnızca sermaye yeterlilik uygulamasının özellikle bazı dönemlerde yetersiz kaldığı kanısına varılmıştır. Bu noktada kaldıraç oranı söz konusu olan bu yetersizliğin giderilmesi amacı ile destekleyici nitelikte geliştirilmiştir. Kaldıraç oranının amacı, borçlanma ile gelen risklerin önlenmesini sağlamaktır. Bu oran aşılsa kaldıraç oranı zorunlu olarak karşı bir yaptırım uygulayacak ve 2013 yılının son çeyreği ile 2015 yılının son çeyreği arasında kalan süre içerisinde aşamalı olarak genişletilecektir (Cangürel vd.,2010:65).

3.2.6. Basel III'e Getirilen Eleştiriler

BASEL III kapsamındaki yeni düzenlemelere getirilen eleştiriler şunlardır;

- BASEL III kapsamında yapılan düzenlemelere yönelik getirilen ilk eleştiri, düzenlemeye sebep olan 2008 krizinin asıl sorunlarını tam anlamıyla ortaya koyamaması olmuştur. Ayrıca yapılan yeni düzenlemelerin büyük ölçekli bankalar tarafından rahatlıkla uygulanabileceği, küçük ölçekli bankaların ise likidite ve sermaye koşullarını yerine getirirken zorlanacağı öngörülmektedir (Cangürel vd., 2010: 14).
- BASEL III kapsamındaki düzenlemelere yönelik getirilen bir diğer eleştiri de uygulama sürecinde sorun yaşanılacağı ile alakalıdır. BASEL III düzenlemelerine geçiş sürecinde denetime dayalı boşlukların olabileceği ve bu nedenle sermayenin rahat bir şekilde hareket ederek denetim boşluğu olan ülkelere kayabileceği ön görülmektedir. Buna “denetim arbitrajı” denilmektedir. Bu sorunun giderilebilmesi için finansal

otoritelerin ortak hareket etmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Aksi takdirde denetim arbitrajı oluşacağından düzenlemede başarı sağlanamayacaktır (Cangürel vd., 2010: 15).

- BASEL III kapsamındaki düzenlemelere yönelik getirilen bir diğer eleştiri de BASEL III düzenlemelerinde risk ağırlıklandırılması konusunda mevcut hatalar ile ilgili bir düzenlemenin bulunmaması yönündedir (Akyüz, 2012: 112).
- BASEL III kapsamındaki getirilen yeni düzenlemeler ile bankalar artık fonlarını düşük risk ve yüksek kredi derecelendirme notu olan kamu borçlanma araçlarına kaydırma imkânı bulmuştur. Bu durum bankaların portföylerinde çok sayıda ülke riski taşımalarına neden olmuştur. Bunun yanı sıra derecelendirme notu düşük olan özel sektör ise fon temin etmede sorunlar yaşamış ve neticede darboğaza girmiştir. Bu da finans çevrelerinde eleştiri konusu olmuştur (Akyüz, 2012: 112).
- BASEL III kapsamındaki düzenlemelere yönelik getirilen son eleştiri ise yeni düzenlemeler ile bankalar tarafından uygulanacak olan kuralların ve alınacak kararların küresel anlamda ekonomiyi olumsuz etkileyeceği yönündedir (Karaaslan, 2015: 82).

3.2.7. Basel IV Düzenlemeleri

BASEL komitesi tarafından yayınlanan ancak hala yürürlüğe alınmayan ve düzenleme çalışmalarına devam edilen yaklaşık 10 adet çalışma bulunmaktadır. BASEL IV olarak adlandırılan bu çalışma, BASEL III' deki gibi BASEL II' nin yürürlükten kaldırılmasını amaçlamamaktadır. BASEL IV kapsamında yapılan düzenlemelerin temel hedefi, karmaşık bir hale gelen sermaye yeterlilik rasyosunun yeniden güvenilir ve kıyaslanabilir olmasını sağlamaktır. Bu nedenle BASEL IV ile getirilecek olan düzenlemeler sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanması konusunda bazı değişiklikleri ön görmektedir. Bu değişiklikleri bazıları şunlardır (Akyüz, 2012: 128).;

- İçsel ve standart olan yöntemlerin birbirine yakınlaştırılması,
- Standart metot ile hesap edilen sermaye yükümlülüklerinin içsel modellere taban oluşturması,
- Operasyonel risk ölçümlerinde ileri yaklaşımları tam anlamı ile devre dışı bırakılmasıdır.

Ayrıca bu düzenlemelerin dışında kredi derecelendirme firmalarının biletam anlamı ile devre dışı bırakılması düşünülmüş ancak bunun daha sonra ülkelerin denetim güçlerinesunulması kararına varılmıştır. Kısaca BASEL IV, risk ağırlıklı varlıklar ile yoğunlaşma riski üzerine kurulmuştur (TBB; 2016).

BASEL IV düzenlemelerinin temelinde on bir yeni kriter bulunmaktadır. Bunlar (Altıntaş, 2017);

- **Yeni piyasa riski düzenlemesi:** Ocak 2016 'da piyasa riski hesaplaması ile ilgili yeni standartlar yayınlanmıştır. Bu düzenlemenin 2019 yılı sonu itibari ile uygulanacağı ön görülmektedir. Bu yeni düzenle ile 1996 yılından bu yana yürürlükte olan standartlarda ve ölçümmetotlarında önemli bir değişikliğe gidilmiş olacaktır. Bu noktada yapılacak olan en önemli değişim, riske maruz değer yöntemin kuyrukta beklenen kayıp (ES / ETL) ile değiştirilmiş olmasıdır.
- **Kredi riski ölçümünde yeni standart yaklaşım:** BASEL Aralık 2015' de, dışsal kredi derecelendirme kuruluşları tarafından verilen notlara dayalı yaklaşım üzerinde yapmış olduğu çalışmayı yoruma açmıştır. Bu çalışma, derecelendirme kuruluşları tarafından not almak istemeyen ülkeler açısından alternatif bir yaklaşım olarak geliştirilmiştir.

Sermaye, ana sermaye ve katkı sermayeden oluşmuştur. Ana sermayeyi, kanuni yedek akçeler, ödenmiş sermaye, ihtiyari ve fevkalade yedek akçeler, muhtemel zararlar karşılığı, dönem net karı ile içerde bırakılan geçmiş yıllar net

karlar oluşturur. Ana sermayenin hesaplanmasında bilanço zararı indirim kalemi olarak göz önüne alınır.

Katkı Sermaye, banka sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu ile iştirak ve kuruluşlar sabit kıymet yeniden değerlendirme fonundan oluşur. Katkı sermaye hesabında yeniden değerlendirme fonlarının %50'si değerlendirilir. Katkı sermayenin, ana sermayenin %100'ünden fazla olan bölümü sermayenin hesabında göz önüne alınmaz.

Kalkınma ve yatırım bankalarının sağlanan ve kalan vadesi 4 yıl ve daha uzun olan sermaye benzeri krediler, katkı sermaye içinde değerlendirilir. Sermaye ve benzeri krediler, ana sermayenin %50'sinden fazla olamaz.

Risk ağırlıklı varlıklar ise genel olarak, krediler, menkul değerler ve verilen garantilerden oluşur.

Sermaye yeterlilik oranı hesaplama formülü aşağıdaki gibi tanımlanır;

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = \frac{\text{Ana Sermaye} + \text{Katkı Sermaye}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar}}$$

Bankalar 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren aşağıdaki minimum oranları tutturmaları gerekmektedir.

Ana Sermaye / Risk Ağırlıklı Varlıklar =	%3.5
Katkı Sermaye / Risk Ağırlıklı Varlıklar =	%4.5
Toplam Sermaye / Risk Ağırlıklı Varlıklar =	%8.0

Örnek Sermaye Yeterliliği Tablosu

Tablo : Varlıklar (milyon TL) ve Risk Ağırlıkları

Varlıklar	Tutarlar	Risk Ağırlığı	Risk Ağırlıklı Varlıklar
Hazine Bonosu	2.000	0%	0
Küçük işletmelere krediler	8.000	20%	1.600
Kurumsal Krediler	15.000	10%	1.500
Garantiler ve diğer bilanço dışı yükümlülükler	7.000	10%	700
Toplam	33.000		3.800

Örnek Olarak bankanın ana sermayesi ve katkı sermayesinin sırasıyla 200 ve 300 milyon tl olduğunu düşünelim. Bu verilere göre şimdi ilgili oranı hesaplayalım.

Bankanın toplam sermayesi = 200 + 300 =500 milyon TL

Risk ağırlıklı varlıklar = 3.800 milyon tl

Sermaye yeterlilik oranı = 500 milyon tl / 3.800 milyon tl = %13,1

SONUÇ

Bankacılık sistemi, ekonomik ve sosyal fonksiyonlara sahip olduğu için hem kamu otoriteleri hem de ekonomik birimler için önemli bir ilgi alanı haline gelmiştir. Bu bağlamda uluslararası mali piyasalarda bir düzen sağlanabilmesi ve bankacılık sisteminin denetiminde kalitenin iyileştirilmesi için gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim güçleri tarafından oluşturulan BASEL Komitesi çerçevesinde bankacılık sektörüne yönelik bazı düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre yapılan bu düzenlemeler kapsamında bankalar daha çok sermaye gereksinimlerini asgari düzeyde belirleyecektir.

Base! Komitesi, çeşitli ülkelerde uygulanan “sermaye yeterliliği” uygulamalarının birbirleri ile dengeli ve uyumlu olabilmesi için ilk kez 1988 tarihinde BASEL I anılan sermaye konsensüsünü yayımlamıştır. BASEL I burada, yalnızca kredi riskini derecelendirmiş ve risk ağırlıklı aktiflerin sermaye içerisindeki oranının %8 olması gerektiğini vurgulamıştır. Fakat daha sonra 1994 tarihinde yaşanan Meksika ve Türkiye krizlerinin ardından döviz kuru ve faiz oranı gibi bazı piyasa riski taşıyan unsurları da sermaye yeterlilik rasyosu hesaplamalarına katmıştır.

BASEL I kriterleri Türkiye’de de kabul edilmiş ve uygulamaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Buna göre sermaye yeterlilik oranı Türkiye’de yayımlandığı tarih itibari ile kademeli olarak %8 seviyesine gelmiştir. 1990 tarihinde bankacılık kanununda yapılan değişiklikle banka denetim ve gözetim yetkileri BDDK’ya devredilmiş, böylece 1996 tarihinde BASEL I kapsamında sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanmasına dahil edilen piyasa riskleri uygulaması, Türkiye’de 2001 tarihinde BDDK tarafından “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine ilişkin Yönetmelik” kapsamında yürürlüğe alınmıştır. Türkiye’de BASEL I kriterlerinin geliştirilmiş şekli 2002’de uygulanmaya başlamış ve sermaye yeterliliklerinin sektör ortalamasında önemli bir artış olduğu gözlenmiştir. BASEL I kriterleri

kapsamında gerçekleştirilen risk derecelendirmesinin yeterli olmaması ve riske karşı duyarlılığın az olması nedeniyle 2004 tarihinde sermaye yeterliliği ile ilgili ikinci bir düzenleme yapılmış ve bu düzenlemeler BASEL II olarak yayınlanmıştır. G-10 ülkelerinde 2007 yılı itibari ile uygulanan BASEL II, Türkiye’de yaşanan bazı aksaklıklardan ötürü 2009 yılına ertelenmek zorunda kalmıştır. Daha sonra BDDK tarafından yapılan açıklamada BASEL II düzenlemesine yönelik belirlenen geçiş sürecinin 01.07.2011 – 31.06.2012 tarihleri arasında gerçekleştirileceği bildirilmiştir. BASEL II, gelişmekte olan bütün ülkeler de olduğu gibi Türkiye için de, AB’ ne uyum süreci açısından önem arz etmektedir.

BASEL II kriterleri üç temel esasa dayanmaktadır. Bunlar; “sermaye yeterliliği”, “sermaye yeterliliğinin denetimi” ve “piyasa disiplini” dir. BASEL II, bankaların karşı karşıya kalmış oldukları risklere karşı sermaye gereksinimlerini doğru orantılı olarak düzenlemek, risk alma eğilimlerini düşürmek ve oluşabilecek ani bir kriz karşısında bankaların en az kayıp ile bu durumdan kurtulmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. BASEL I’ de geçerli olan %8 ‘lik asgari sermaye oranı, BASEL II ‘de de geçerliliğini sürdürmektedir. Ancak burada sermaye yeterlilik rasyosu hesaplamalarına kredi ve piyasa riski dışında operasyonel risklerde ilave edilmiştir.

2009 tarihinde BASEL III kapsamında yeni düzenlemelerin yayınlanması ve uygulanması ile sektörün SYR ‘u düşmüş ancak bu düşüş istenilen seviyenin üzerinde kalmıştır.

Bugün üzerinde çalışılmaya devam edilen BASEL IV düzenlemeleri karşısında Türk Bankacılık sektörünün, gelecek yenilikler ve gelişmeler açısından hazır olduğu düşünülmektedir. Bu noktada bankacılık sektörünün uluslararası alanda gerçekleşen gelişmeler karşısında uyum sağlayabilmesi ve rekabet gücünü artırabilmesi için, birleşme yoluna giderek bankaların daha aktif hale gelmesi ve daha güçlü bir sermaye yapısına kavuşturulması sağlanmalıdır. Bu sayede denetim

risk odaklı, sermaye ise risk temelli olacağından kaynaklar daha etkin bir şekilde dağılmış olacaktır.

Sonuç itibari ile uluslararası platformda ortak kriterlerin oluşturulması her ülkede farklılık gösteren bankacılık sisteminin standart ve aynı düzeye getirilmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu anlamda Basel komitesinin hareket noktası Ulusal ve uluslararası alanda bankacılık sisteminde etkili bir gözetimin sağlanması yönünde olmuştur. Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank For International Settlements- BIS)'nin kuruluşu ile başlayan bu süreç, sermaye yeterliliği ve risk ölçümü ile ilgili alınan karar ve düzenlemeler ile düzenli olarak yenilenmekte ve geliştirilmektedir.

KAYNAKÇALAR LİSTESİ

Adalessossi, Kokou. (2017), Bankaların Karlılık Ve Sermaye Yeterliliğini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Batı Afrika Ekonomik Ve Parasal Birliği Bankacılık Sektörü Uygulaması, İşletme Ana Bilim Dalı Doktora Tezi Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Akdemir, Adem, “Likidite Riski”, Marmara Üni. Bankacılık Ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı, S.10-11
[Http://Www.Koprugrubu.Org/Likidite-Riski/](http://www.koprugrubu.org/likidite-riski/) Bak.(18/09/2018)

Akgüç, Öztin, (2007) “Banka Yönetimi Ve Performans Analizi”, Arayış Basım Ve Yayıncılık, 1. Basım, İstanbul.

Aksel K., (2001). "Kredi Riski Yönetimi", *Active Bankacılık Ve Finans Dergisi*, Mayıs Haziran, Sayı: 18,

Akyüz, S. (2012). Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi Kapsamında Basel 3 Kriterlerine Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı.

Altay, Erdiñç, (2015) "Bankacılık Risk: Piyasa Riski, Kredi Riski Ve Operasyonel Riskin Ölçümü Ve Yönetimi", Derin Yayınları.

Altay, N. Oğuzhan. (2014). Banka İktisadı Ve İşletmeciliği. Ankara: Detay Yayıncılık.

Anderson A. (2001) "Riskler Ve Risk Yönetimi", Seminer Notları, Ankara.

Aras, Güler (2006) "Basel Iı Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin Kobi'ler Üzerine Etkileri", Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, , Aralık, İstanbul.

Aras, Güler (2007) "Bankacılık Düzenlemelerinin Ekonomiye Ve Reel Sektöre Katkısı", Deloitte Türkiye.

Arslan, Ramazan; Hotamışlı, Mustafa. (2007). Türk Bankacılık Sisteminde Kurumsal Çevrenin Bankaların Yapı Ve Uygulamaları Üzerinde Oluşturduğu Teşvik Ve Kısıtlamalar. Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim Ve Ekonomi Dergisi. Cilt: 14. Sayı: 1. S: 195-208.

Aslan, Ümmühan. (2004). Banka Birleşmeleri Banka Birleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi Ve Bir Uygulama. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Aslay, Y. (2006) "Bankalarda Risk Yönetimi Ve Riske Maruz Değer-RMD (Value At Risk Var) Uygulamaları", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Atiker, Mustafa (2005) “Basel I Ve Basel Iı Bilgi Raporu”, Sayı: 41, Konya Ticaret Odası Etüt-Araştırma Servisi.

Ayan, Ebubekır (2007) “Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel Iı Uzlaşısı”, Beta Basım, İstanbul.

Ayzit, Müge (2004) “Dünyada Ve Türkiye'de Mevduat Sigorta Sistemi Uygulamaları”, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bankacılık Ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Mayıs, Ankara.

Babuşcu, Şenol (2005) “Basel Iı Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi”, Akademi Consulting Ve Training Yayınları.

Babuşcu Ş., “Bankalarda Risk Yönetimi (2)”, *Ekonomist Dergisi*, Eylül 2010, Sayı: 13,

Bakkal, Muharrem; Aksüt, Uğur. (2011). Türk Bankacılık Sisteminde Elektronik Bankacılık Uygulamaları. (1. Baskı). İstanbul: Hiperlink Yayınları.

Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu (2006) “Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik”, 1 Kasım 2006 Tarih Ve 26333 Sayılı Resmi Gazete.

Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu, “Bankaların Özkaynaklarındaki İlişkin Yönetmelik”, [Http://Www.Bddk.Org.Tr/Websitesi/Turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Ilişkin_Duzenlemeler/12358bankalarin_Özkaynaklarına_İlişkin_Yeni_Yonetmelik.Pdf](http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/bankacilik_kanununa_iliskin_duzenlemeler/12358bankalarin_ozkaynaklarina_iliskin_yeni_yonetmelik.pdf), (10.09.2018), Ankara, 2013

Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu, “Sermaye Koruma Ve Döngüsel Sermaye Tamponlarına İlişkin Yönetmelik”, [Http://Www.Bddk.Org.Tr/Websitesi/Turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Ilişkin_Duzenlemeler/12493sermayetamponu.Pdf](http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/bankacilik_kanununa_iliskin_duzenlemeler/12493sermayetamponu.pdf) (17.09.2018), Ankara, 2013.

BDDK Risk Yönetimi Dairesi, (2010). “Sorularla Basel Iı” 1.Baskı, İstanbul: Bddk Doküman Merkezi,, Ss.5-7.

- BDDK, (2012). Bankacılık Sektörü Genel Görünümü,Sayı: 2013/1 Aralık, Ankara
- BDDK, “Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik”, Madde 3.
- BDDK,(2001)”Bankaların İç Denetim Ve Risk Yönetim Sistemleri Hakkında Yönetmelik
- Bernanke, B. S. (1992) “Credit İn Themacroeconomy”, Frbny Quarterlyreview, Spring.
- Bingül, Berna Ak (2018) “Bankacılık Sisteminde Risk Ve Sermaye Yeterliliği”, İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Araştırma Makalesi, Nisan Sayı:14.
- Bolgün, Kenan Ve Akçay, Barış. (2005) “Risk Yönetimi: Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm Ve Yönetim Uygulamaları”, 2. Baskı, Scala Yayıncılık, İstanbul.
- Cangürel, O., Güngör, S., Sevinç, V. U. Kayci, İ. Ve Atalay, S. (2010). Sorularla Basel III. Risk Yönetim Dairesi, Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu.
- Cengiz, Efsane (2013) “Basel I-Iı-Iı Sermaye Uzlaşısı”, Yüksekisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ceylan, Ali Ve Korkmaz, Tufan (2015) “Finansal Yönetim Temel Konular”, 9. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Cummins, J. David And Eemrechets, Paul, (2006) “Introduction: Special Section On Operational Risk”, Journal Of Banking& Finance, Volume 30, Issue 10, (October).
- Çatıkkaş, Özgür Yatbaz, Ayhanduramaz, Selim (2018) “Basel Sermaye Yeterliği Oranındaki Değişimin Türk Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi: Katılım Bankaları Ve Geleneksel Bankaların Karşılaştırmalı Oran Analizi”, İşletme Araştırmaları Dergisi 10/1
- Çelebican, Gürkan (1984) “Bankalarda Sermaye Yeterliliği Sorunu”, TBB Yayını, No:129, Ankara.

Çelenk, Hakan Ve Ökdemir, Yılmaz (2010) “Bankalarda Operasyonel Risk Denetimi Ve Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankalar Üzerine Bir Araştırma”, Maliye Finans Yazıları, Nisan, Yıl: 24 Sayı: 87

Delikanlı, İhsan Uğur (1998) “Bankaların Denetimi Ve Gözetimi: Türkiye Ve Avrupa Birliği Uygulamaları”, Active Bankacılık Ve Finans Dergisi, Yıl:1, Haziran-Temmuz.

Dinçer, Ahmet (2006) “Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri Ve Türkiye, İçin Öneriler”, Dpt Yayınları, Yayın No: 2697, Ankara.

Edwards, F. R. (1977). Managerial objectives In Regulated industries: Expense preference Behavior In Banking. Journal Of Politicaleconomy, 85, 147-62.

Embrechts, P. (2004) “Quantifying regulatory capital for operational Risk: Utopia or Not?” ETH, Zurich.

Eratay, Sertan. (2003) “Kredi Riskinin Tanımı, Ölçümleme Yöntemleri Ve Modelleri”, *Active Bankacılık Ve Finans Dergisi*, Temmuz-Ağustos, Sayı: 31,

Erdoğan, A. (2014). Basel Kriterlerinin Bankacılık Sektörüne Etkisi Ve Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Basel Kriterlerine Uyum Süreci. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 1, 133-174.

Ertürk, Hakan (2010) “Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler Ve Risk Yönetimi”, *Denetim Dergisi*.

Evren Bolgün, Barış Akçay, Risk Yönetimi: Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm Ve Yönetim Uygulamaları, Scala Yayıncılık, 2.Baskı Haziran 2005.

Filiz, Meryem (2007) “Uluslararası Bankaların Düzenlenmesine Yönelik Yeni Bir Uygulama Olarak Basel Iı Ve Gelişmekte Olan Ülkelere Etkisi”, *Akdeniz İlib Dergisi*, Sayı: 13

Gapenski, L. C. (2005) "Healthcare Finance: An Introduction to Accounting And Financial Management", 3. Baskı, Aupha.

Gardener E.P.M. (1988) "The capital adequacy Problem In Modern Banking", Institute Of European Finance, University college Of North Wales.

Goyal, K.A. (2010) "Risk Management In Indian banks: Some emerging issues" Int. Eco. J. Res., 1(1)

Gregory, C.A. (2003) "Minimizing Enterprise Risk A Pratical Guide To Risk And continuity", Prenticehall, Financial Times, London.

Gropper, D. M. Ve Oswald, S. L. (1996) Regulation, Deregulation and managerial behaviour: New evidence On Expense preference In Banking. Applied Financial Economics, 6, 1-7

Günceler, Bülent, (2016) "Risk Yönetim" Ders Notu, Okan Üniversitesi

Güney, Alptekin. (2014). Banka İşlemleri. (8. Baskı) İstanbul: Beta Basım Yayım.

Gürel, Eymen (2012) "Basel Iıı Kriterleri", Bsad Bankacılık Ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, Cilt: 1 Sayı: 3-4

Gürman, Arman T.(1997) "Bankalarda Finansal Yönetime Giriş", Türkiye Bankalar Birliği Yayını, İstanbul, S.239

İmişiker, Serkan (2005) "Basel Iı Ve Piyasalarımıza Olası Etkileri", Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi Yeterlilik Etüdü, Kasım.

Karaaslan, E. 2015. Basel Kriterleri Ve Basel Iıı'nın Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.

Karapınar, A. Ve Aykoğlu Zaif, Figen. (2013). Finansal Analiz, Yenilenmiş 3. Baskı, Gazi Kitapevi, Ankara.

Kaya, Feridun, Bankacılık Giriş Ve İlkeleri, Beta Yayıncılık, İstanbul 2012.

Kaya, M. (2007) "Bankalar Açısından Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı Ve Kobi'ler Üzerine Etkisi", Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Kocabıyık F. (2007) "Basel Iı Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sistemine Genel Bir Bakış", İstanbul Üniversitesi Sbe İşletme Anabilim Dalı Finansman Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Koç, S. (2012) "Basel Iı Kapsamında Kurumsal Risk Yönetimi: Türkiye'de Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Muhasebe-Finansman Bilim Dalı.Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kayseri.

Kutukız, Doğan (2005) "Avrupa Birliği Sermaye Direktifleri Basel Uzlaşısı Ve Türkiye'de Kredi Sınırlaması", Muhasebe-Finansman Dergisi, Sayı: 25, Ocak.

Mandacı, P. E. (2003) "Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler Ve Fmansal Krizi Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 5, Sayı:1

Maudos, J.,Pastor, J., Perez, F. Ve Quesada, J. (2002). Costandprofitefficiency İn European Banks. *Journal Of Financial Markets, Institutionsand Money*, 12(1), 33-58.

Nyong, O. M. (2001). "Monetarypolicyand Commercial Banks' İn Nigeria: Some Theoreticalandempirical Extensions", CBN Econ. Financ. Rev. 34(3):777-795.

O'hara, M. (1983) "A Dynamictheory Of Thebankingfirm, Thejournal Of Finance", 38(1).

Ochei, I. A. (2013) .Capitaladequacy, Managementandperformance İn Thenigerian Commercial Bank (1986 - 2006). *Africanjournal Of Business Management* Vol. 7(30), Pp. 2938-2950, 14 August, 2013. DOI: 10.5897/AJBM09.258.

Okay, Esin (2002) "Türk Bankacılık Sektöründe Risk Ve Kriz", İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi.

Okka, Osman. (2015) “Finansal Yönetim Teori Ve Çözümlü Problemler”, Geliştirilmiş 6. Basım, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Özdemir, Deniz Sümer (2005) “Bankalarda Operasyonel Risk Yönetimi Ve Bir Model Uygulama- Ması” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özdemir, Erkan (1998) “Mevduat Sigortası, Active Bankacılık Ve Finans Makaleleri-I”, Sayı:3, Yıl:1, Ekim-Kasım.

Özerkek, Ö. (2006) “Basel Iı Kriterlerinin Türk Bankacılığı’nda Risk Yönetimi Ve Denetim Süreçleri Üzerindeki Etkisi Ve Örnek Bir Uygulama”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Parasız, M. İlker. (2007). Modern Bankacılık Teori Ve Uygulama, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Peltzman, S. (1965) Entry İn Commercialbanking. Journal Of Lawandconomics, 8, 11-50,

Rees, R. (1974) A Reconsiderationoftheexpensepreferencetheory Of Thefirm, Econometrica, 41, 295-307

Reis, Gül (2016) “Türk Bankacılık Sektörünün Sermaye Yeterliliği Davranışı”, Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Temmuz, Cilt:14 Sayı:3.

Santomero, A.M. (1997) “Commercial Bank Risk Management: An Analysis Of Theprocess”, Thewharton Financial Institutions Center, Univercity Of Pennsylvania, Workingpaper.

Sarıaslan, H. Ve Erol, C. (2008) “Finansal Yönetim Kavramlar, Kurallar Ve İlkeler”, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Saurina, J. Ve Trucharte, C. (2004) “Theimpact Of Basel Iı On Lendingto Small Andmediumsizedfirms: A Regulatorypolicyassessmentbased On Spanish Creditregister Data”, Journal Of Financial Services Research, 26(2)

Schoenebeck, K. P. Ve Holtzman, M P. (2013) "Interpreting and analyzing Financial Statements – A Project-Based approach", Sixth Edition, Pearson Education Inc, New Jersey, Usa.

Selçuk, H., & Tunay, K. B. (2014). *Ticari Banka Yönetiminin Temelleri*. Ankara: Nobel Akademi Yayınları.

Selimler, H. (2015) "Sorunlu Kredilerin Analizi, Banka Finansal Tablo Ve Oranlarına Etkisinin Değerlendirilmesi", *Finansal Araştırmalar Ve Çalışmalar Dergisi*, 7(12)

Seval, Belkıs, (1990), " *Kredilendirme Süreci Ve Kredi Yönetimi*", Muhasebe Enstitüsü Yayın No: 59, İstanbul, S.38

Seyidoğlu, Halil (2003) "Uluslararası Finans" (4. Baskı) Güzem Can Yayınları, İstanbul.

Shah, S. (2003) "Advanced Risk Management Seminar, Risk And rewards", July, New York.

Şakar, Hakan, Genel Bankacılık Bilgileri, Strata Yayıncılık Yayın No.4, İstanbul 2000.

Şanlıoğlu, M. (2005) "Basel Uzlaşısı Çerçevesinde Bankalarda Piyasa Risk Yönetimi Ve Bir Uygulama", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Şimşek, K. Ç. (2007). *Bankacılıkta Risk Ve Risk Ölçüm Yöntemleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Şimşek, K. Çağatay (2007) " *Bankacılıkta Risk Ve Risk Ölçüm Yöntemleri*", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, S.11-12

Tanyıldız, H. (2007) “Türk Bankacılık Sisteminde Basel Iı Kriterleri Çerçevesinde Risk Yönetimi”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Balıkesir.

TBB Operasyonel Risk Çalışma Grubu, (2006). “Basel II Üçüncü Yapısal Blok – Piyasa Disiplini Raporlama Kapsamı”, TBB Bankacılar Dergisi, Eylül, Sayı: 58

Tbb, (2000) “Sermaye Yeterliliği Konusunda Bıs Tarafından Getirilen Yeni Öneriler Ve Değerlendirilmesi”, Ocak.

Teker, D. L. (2006). Bankalarda Operasyonel Risk Yönetimi : Örnek Banka Uygulamalı. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Teker, Dilek Leblebici (2006) “Bankalarda Operasyonel Risk Yönetimi”, 1. Basım, Literatür Yayıncılık, İstanbul.

Teker, Suat; Akçay, Barış Ve Bolgün, Evren (2005) “Banka Sermaye Yeterliliği: Basel Iı Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması”, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 12

Tuna, Kadir (2013) “Firmaların Karşılaştıkları Kur Risk Türleri”. <https://www.halkbankkobi.com.tr/newsdetail/firmalarin-karsilastiklari-kur-riski-turleri/6362> Erişim Tarihi: 13.08.2018

Tunay, K.B. (2010) “Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Performansa Dayalı Risk Modellemesi Ve Tahmini: Alternatif Bir Model Önerisi”, Finansal Araştırmalar Ve Çalışmalar Dergisi, 1(2).

Türkiye Bankalar Birliği (Tbb), (2016). Basel Iv: Bankaları Bekleyen Zorluklar.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, (2013). Finansal Piyasalar Raporu Aralık 2012,Mart.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Finansal İstikrar Raporu – Aralık 2010, Eylül 2012, S.34.

Uludağ, Dilek Türker (2001) “Aracı Kurumların Mali Yapılarını Güçlendirmeye Yönelik Bir Sistem: Sermaye Yeterliliği”, Spk Yayını, Yayın No: 134, Ankara.

Valle, L. Dalla And Guidici, P. (2008) “A Bayesian approach to estimate the marginal loss distributions In Operational Risk Management”, Computational statistics & Data Analysis, Volume 52, Issue 6, (20 February)

Van Ray, Patrick (2005) “The impact Of The 1988 Basel Accord On Banks: Capital ratios and credit Risk Taking”, National Bank Of Belgium, Working paper Series.

Watts, M. (1992) “Piyasa Ekonomisi Nedir?” (Çeviren: Levent Köker), Türk Demokrasi Vakfı, Ankara.

Weaver, S. C. (2012) “The Essentials Of Financial Analysis”, Mcgrawhill companies, Usa.

Williamson, O. (1963). Managerial discretion and business behavior, American economic Review, 53, 1032-57, Www.İiste.Org ISSN 2222-1697 (Paper) ISSN 2222-2847 (Online)

Yıldırım, O. (2004). Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları Ve Sektörde yaşanan Mali Riskler. Dış Ticaret Dergisi, Dış Ticaret Müsteşarlığı, 36.

Yıldırım, Oğuz (2015) “Türk Bankacılık Sisteminde Basel Kriterler”, Finans Politik Ve Ekonomik Yorumlar, Cilt: 52 Sayı: 609